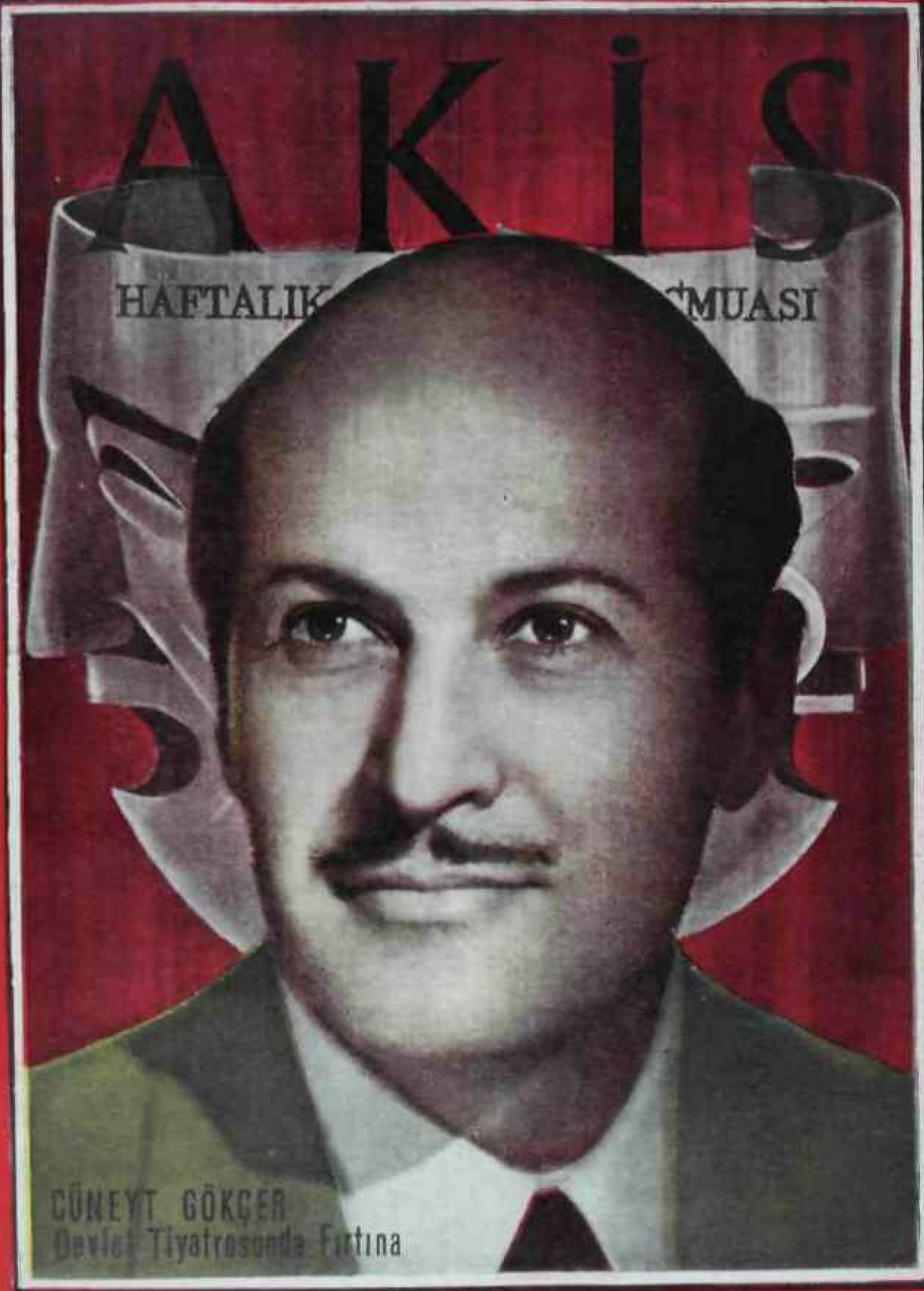

AKİS
HAFTALIK
MUASI
CÜNEYT GÖKÇER
Devlet Tiyatrosunda Fırtına

FİATI : 1 LİR

GRİP ve NEZLE
başlangıcında...
OPON
OPON
OPON
OPON
FAYDALIDIR

A K İ S

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Yıl : 8, Cilt: XXIII, Sayı: 397

Yazı İşleri :
Rüzgârlı Sokak No: 15
Tel: 11 89 92
P. K. *582 Ankara*
*
İdare :
Rüzgarlı Sokak No: 15
Rüzgârlı Matbaa
Tel: 10 61 96

Başyazar
Metin Toker
*
AKİS Neşriyat Ltd. Şirketi adına imtiyaz sahibi ve Müessese Müdürü
Mübin TOKER

Yazı İşlerini *fiilen İdare eden Mesul Yazıişleri Müdürü*
Kurtul ALTUĞ
*
Karikatür :
TURHAN

Fotoğraf:
Hüseyin EZER
Associated Press
Türk Haberler Ajansı
*
Klişe
Doğan Klişe

Bu mecmua Basın Ahlak yasasına oymayı taahhüt etmiştir.

Abone şartları:
3 aylık (12 nüsha) : 10.00 lira
6 aylık (25 nüsha) : 20.00 lira
1 senelik (52 nüsha) 40.00 lira
İlan şartları:
Santimi: 20 lira
3 renkli arka kapak : 1.500 TL
İlan işleri:
Telefon : 10 61 96
Dizildiği yer :
Rüzgarlı Matbaa
Basıldığı yer:
Güneş Matbaacılık T.A.Ş.
FİYATI : 1 LİRA

Basıldığı tarih: 4-2-1962

Kapak Resmimiz
Cüneyt Gökçer
Bir sanatkârın macerası

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS Okuyucuları

Hadiselerin bir süredir aldığı istikamet, bitirdiğimiz hafta, bütün gözlerce görülebilecek bir açıklık kazandı. İktisat meseleleri ön plana geçti ve hem toplum hayatı, hem iç politika onun etrafında düğümlendi. Başkentte bulunmanın kendine göre bir avantajı ve bir handikapı vardır. Avantaj, eğer çok dar politika çemberi yarılabilirse hâdiselere kuşbakışı bakabilme imkânıdır. Handikap ise, fazla gürültüye yol açan bazı konuların gözlerde büyütülmesi ve bütün memleketin onlarla uğraştığı intibaının kolaylıkla uyanmasıdır. AKİS, ilk çıktığı günden bu yana, başkent dışında yaşayan ve kendi dünyalarını âlemin esası sayan çevrelere hâdiselere daha kuşbakışı bakabilme imkânı sağlamış, buna mukabil başkente memleketin başka meselelerini hatırlatmaya çalışmıştır.

Şimdi, toplumumuz için hayatî iktisadî ve sosyal meselelerle karşı-karşıya bulunuyoruz. Kuvvetli cereyanlar bazen anaforlar yaratıyor ve aşırı uçlar birbirine karışıyor. Bu mecmua, 1954'te başlayan ve 1960'da mukadder neticesine varan bir politika tutumu karşısında vaziyet, aldığı zaman bir yandan umumi efkâra istikamet verme görevini cesaretle yerine getirmeye çalışmış, ama diğer yandan da sorumluluk mevkiinde bulunanları samimiyetle ikaz etmiştir. Bu hafta iç sayfalarımızda yayınladığımız bir mektup, bütün o yılları bir sinema şeridi gibi gözlerimizin önünden geçirdi. Gerçekten, AKİS'in bir bütün teşkil eden o yayınları bir araya getirildiği takdirde Demokrasi Tarihimizin en alâka çekici altı yılının panoraması çizilmiş olacaktır. Siyasi bakımdan bir istikrara kavuşmuş olduğumuz ve meselelerimizin dış kabuğunu halletmiş göründüğümüz şu sırada o kabuğun altında yatan konular bütün önemleriyle ortaya çıkmıştır. Onlara karşı tutumumuz ve bulacağımız hal çaresi yakın istikbalimize renk verecek, uzak istikbalimizin ise işaretçisi olacaktır.

O yüzdendir ki bu haftadan itibaren her hafta, AKİS okuyucuları, son derece alaka ile takip edecekleri bir İKTİSADI ve MALİ SAHADA kısmını mecmualarında bulacaklardır. Bunun yanında bir SOSYAL HAYAT kısmı zaman zaman yer alacak ve her iki kısımda toplumumuzun o hayati meseleleri, iktisadi ve sosyal konular sadece fikir bakımından değil, ama, gerçek vakıa olarak aksettirilecektir. İş adamlarımız, tüccar, sanayici, esnaf ve işçi toplum hareketlerinin bugün için birinci plândaki unsurlarıdır. AKİS, onlar ile Hükümet çevreleri arasında en selâhiyetti, en tesirli irtibatı sağlayacaklar. Başkentin en yetkili çevrelerine hakim olan havayı bu suretle o unsurlar Öğrenecekleri gibi, onların gerçek fikir, temayül, endişe ve arzuları da başkentte duyulacak, bilinecektir. Ancak, objektif esaslar dairesinde yürütülecek bu gayretlerin yanında, AKİS kendi görüşlerini söyleyecek, hâdiselere, tıpkı 1954-60 arasında olduğa gibi istikamet vermeye çalışacak, gerekirse en kuvvetli tarzda mücadele edecek, kurulmasını can-ı gönülden arzuladığımız Türkiyenin bir an önce gerçekleşmesi için elinden gelen herşeyi yapacaktır.

Bu bakımdan AKİS, şimdi yeni bir safhaya girmektedir. AKİS'in bir yandan senelerdir bütün politika âleminde adeta "Okunması Farz Mecmua" olma vasfı -çok haftalar- Çankaya AKİS'i, matbaaya hususi otomobil göndermek suretiyle, piyasaya çıkmasını dahi beklemeksizin temin etmiştir; Menderesin, İspatçılara "Sizi AKİS idare ediyor!" diye haykırması ve zaman ortaya çıkardığı, bazı yerleri kırmızı kalemle çizili AKİS'leri hatırlardadır; İsmet İnönü AKİS'in yayınına daima yakın alâka göstermiştir; bugün Kayseride AKİS, en ziyade dikkatle izlenen mecmuadır; AKİS'e Amerika ve Rusya Dışişleri Bakanlıkları abonedir ve uçak parası ödenmek suretiyle yapılmış bu abonelerin mecmuaları her hafta ilk uçakla gönderilmektedir; AKİS'i takip etmeyen, hiç olmazsa kendisinden bahsedip bahsetmediğini, bahsettiyse nasıl bahsettiğini merak etmeyen politikacı yoktur; hemen her askeri birlikte AKİSİ belki de çıktığı günden beri her hafta okuyan asgari biri mutlaka bulunmaktadır-, diğer taraftan memleket umumî efkârım teşkil eden, katta yapan aydın çevredeki yaygın tesiri bu yeni devrede bize güven veren unsurlardır. Bu haftadan itibaren, İKTİSADİ ve MALI SAHADA kısmımızla SOSYAL HAYAT kısmımızı önemle dikkat nazarınıza sunarız.

Saygılarımızla AKİS

Cilt: XXIII, Sayı : 397

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

5 ŞUBAT 1962

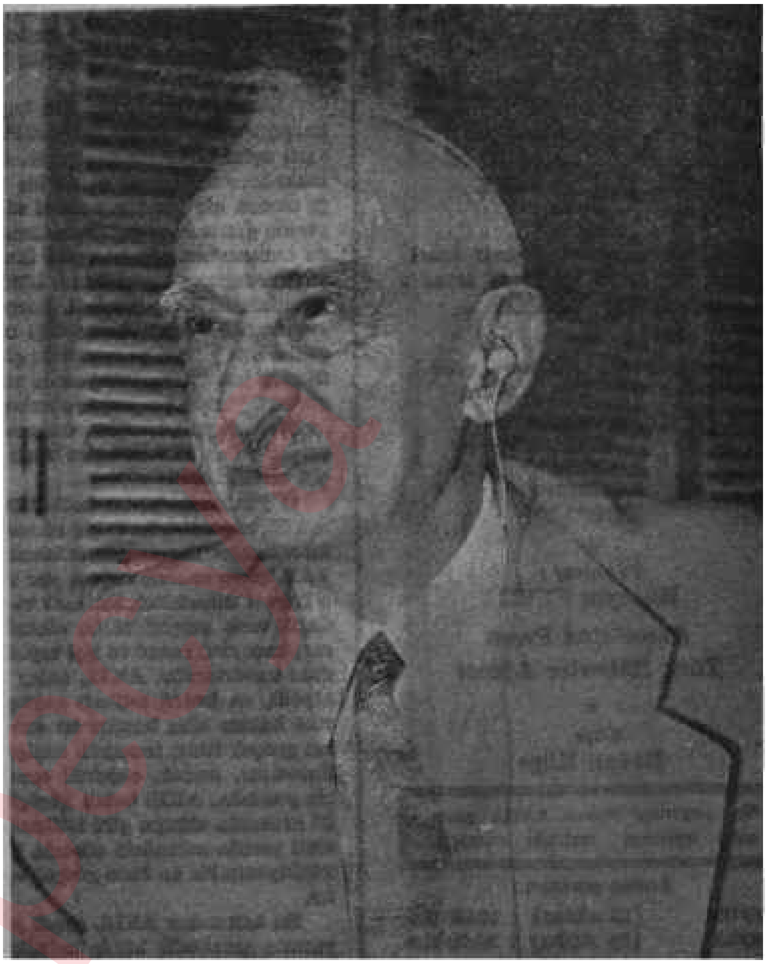
YURTTA OLUP BİTENLER

Millet

Şimdi, tatbikat

Milletlerin hayatında, suni havala---, tesir bakımından tabii havalara nazaran hiç bir farkı olmadığı anlaşılıyor. Suni bir bahar havası tıpkı tabiisi gibi yürekleri ısıtıyor. Suni kuzey rüzgarları, tabiileri derecesinde ilikleri üşütüyor. Fark şu: Suni hava, bir üflemede dağılıyor. Tabiisi, topla tüfekle bertaraf edilmiyor,

Gerimizde kalan devirde, suni iyi havalar eksik olmamıştır. "Bahar Havası" tâbiri, o günlerin yâdigârıdır. ümitler ve iyimser duygular zaman zaman belirmiştir. Fakat belirli bir bekleme devresinden sonra, tatbikatta hiç bir şey yapılmadığından, bunun bir basit taktik ve oyalama olduğu anlaşıldığından rüzgârlar eskisinden 4e şiddetli şekilde esmiştir ve nihayet her şeyi yel üfürüp su götürmüştür. Meşhur "Londra Uçak Kazası"ndan sonraki durum, bunun tipik bir misalidir. İstifade edilmeyen o Bahar Havam, denilebilir ki D. P, kuğusunun son şarkısı olmuştur. Dar bîr görüş, basit ve İptidai hisler, küçük çaptaki "Büyük Adam'ların kompleksi fırsatı heba etmiştir re sular, kendi istikametlerinde çıg gibi büyüye büyüye bütün mânileri devirmiştir. İsmet İnönü, Muhalefet lideri e larak bu tecrübenin içinde yaşamıştır, o tecrübede rol oynamıştır.

Başbakan İsmet İnönü

Söz bir Allah bir!

15 Ekim seçimlerinden itibaren Türkiyede esen hava, bitirdiğimiz haftanın sonunda değişmiş bulunuyordu. Başbakanın İstanbul seyahati, en karamsar olanların nazarında dahi bir zaferdir. İsmet İnönü bîr defa daha, kuvvetli şahsiyeti ve basiretli davranışları, realist tutumu, sözleriyle barometrenin ibresini bir istikametten alıp öteki istikamete götürmüştür. Memleketin bütün kuvvetlen şu anda, büyülenmiş gibi Başbakanın tesiri altındadır. Bilhassa Silâhlı Kuvvetler ve İş Âlemi, tam desteklerini İsmet İnönünün emrine vermişlerdir. Tatbikat, nihai neticenin miyârı olacaktır.

Bu tatbikat iki sahada kendini belli ettiği takdirde, uzun süredir lâfı edilen ve her cephedeki iyi niyetliler tarafından samimiyetle arzulanan huzur ilk adımlarını toplumumuza atacaktır. Bu iki sahadan birincisi vs önemlisi piyasadır. İsmet İnönü, İstanbuldaki açık yürekli konuşmasında "olur" dediği talapleri -olmayacak olanlara karşı da, aynı açık yüreklilikle "olmaz" demekten kaçınmamıştır- fiiliyat sahasına süratle koyduğu, koydurttuğu takdirde memleket bir anda ferahlayacaktır. İş hayatının canlanması, bir çok huzursuzluğu kendiliğinden kaldıracak, millet, memleket için faydalı sahalar üzerine eğilecektir. Devlet yatırımlarına öyle bir ortam içinde girişilmesi, özel sektörü kısa zamanda harekete geçirecektir. Hareket, bereketi getirecektir.

İkinci saha, insanlık ve şefkat duygularının ilk meyvalarını bekleyen sahadır, ölçüsü iyi tâyin edilecek davranışlar, böyle bir hava içinde endişe verecek ve esası mahfuz tutan tepkiler yaratmıyacaktır. Hırsızlık ve suiistimallerle alâkalı dosyaların dışında kalan, memurlara bir takım emirleri yerine getirdiklerinden dolayı günâh yükleyen ve bu yüzden, çıkarılan affa şümulüne sokulmamış suçlardan dolayı devam eden takibatın bir küçük tadille o affın şümulüne

Haftanın içinden

Şu, Servet Beyannameleri!

Metin TOKER

Özel sektöre hayat hakkı tanınan memleketlerde, -siz isterseniz buna, kapitalist memleketler de diyebilirsiniz, varlıklı zümrelerin kendi çıkarlarıyla ilgili meselelerde bol miktarda Sahibinin Sesi buldukları, hatta Hükümeti ele geçirdikleri ithamı yaygın bir düşüncedir. Doğrusu istenilirse, bunun tamamile asılsız olduğunu söylemek imkanı yoktur. Paranın pek çok şeye kadir olduğu hiç kümenin meçhulü değildir ve Demokrasilerin o çeşit bir zaafı bulunduğu gerçektir. Ama başka bir gerçek, umumi efkârı uyanmış ülkelerde bu çeşit kuvvetlerin karşısına başka çeşit kuvvetlerin dikildiği ve bunların dengeyi sağladıklarıdır. Her mübalağa mutlaka bir tepki yapar. XIX. Asır kapitalizminin bu yüzden dejenere olduğu, sonra da battığı gözönünde tutulursa XX. Asırda daha akıllıca, daha dikkatli ve basiretli davranma lüzumu kendiliğinden ortaya çıkar. Bugün için Türk toplumundaki kuvvetli ve tesirli cereyan, batı ülkelerinde olduğu gibi Devletçiliği ve özel Teşebbüsü yanyana yaşatmak, bunların birini ötekiyle tamamlamak, her birinin zehirine karşı diğerini panzehir diye kullanmak ve memleketin kuvvet kaynaklarını böylece tam seferber hale sokabilmektir. Başbakan İnönünün İstanbulda belirttiği gibi, meselâ kudretli İstanbul özel sanayiinden memleket kalkınmasını mahrum bırakmak akıl kârı değildir. Ama özel Teşebbüs burnunun ucunu görmez ve Türkiyede bir başka cereyanın daha organize hale gelmekte olduğunu farketmezse, meşhur tabirle kendisini İnönünün bile kurtaramayacağını bilmelidir.

Özel sektörün bir anlayışsız kısmı, ortaya, hiç yoktan bir "Servet Beyannamesi Meselesi" çıkarmış bulunuyor. Dava, sadece Parlamentoda değil, hatta Hükümet içinde ve Basında taraftar da bulmuştur. Anti-Beyannameciler, işi büyültme konusunda muhakkak ki bir zafer kazanmışlardır. Ancak bunun bir Pyrrhus Zaferi olduğunu görmemek için kör olmak lâzımdır. Ben bir sosyalist olsaydım, Servet Beyannamesi aleyhtarı kampanyanın gelişmesi İçin dua ederdim, bir komünist olsaydım bunu el altından desteklerdim. Su anda pek az davranış, varlıklı zümrelere, Servet Beyannamesi konusunda bizzat kendi mensupları tarafından tahrik edilen düşmanlık derecesinde zarar vermektedir.

Hâdisenin bir eğlenceli tarafı vardır. Servet Beyannamesi aleyhinde pek çok şikâyet dinlemişimdir. Şikâyetçilerin istisnasız hepsi, lâfa şöyle başladılar: "Kardeşim şahsen benim bir itirazım yok!" Peki ama, şu şahsen bir itirazı olanı ele geçirebilsek.. Bunu geçiremeyeceğiz. Zira bu başlangıcın arkasında, başkalarına atfen yer alan itirazların hepsi bir kaşkarikonun, bir dalaverenin, bir gayrımeşru kazancı mubah göstermenin karaborsayı haklı olmasa bile makul bulan bir zihniyetin, nihayet vergi ödemeyi aptallık sayanların mevcudiyeti üzerine bina olunmaktadır. Efendim, İstanbulda Apostol korkmuş, servetini tam beyan etmemiş, bunu dışarıya kaçırmış; Efendim, Anadoluda toptancı Abdülgaffar ne oluyoruz demiş, parasını küpe saklamış, şimdi çıkaramıyormuş. Efendim, sermaye ürkek olduğu için böyle sıkı kayıtlardan hazzetmezmiş. Efendim, her an kontrol altında bulunduğunu bilmek serbest sektörü tedirgin edermiş. Efendim, bu yüzden saklanan yüzmilyonları piyasaya dökmek için sistemden vazgeçmek lâzımmış. Bunlar aslında hep, Servet Beyannamesinin kalkmasını değil, kalmasını gerektiren sebeplerdir. Zira fütursuzca istenen, Hükümetin namussuzluğa, ahlâksızlığa, memleket menfaati üstünde tutulan şahsi menfaate resmen prim vermesinden ibarettir. Eğer Servet Beyannamesinin kalkması için bunların dışında bir sebebe sahip olan varsa, ne olur bildirsin!

Servet Beyannamesi nedir? Vergi kaçakçılığına karşı, ciddi bir baraj! Adam servetini başta beyan edecek. Bunu her sene tekrarlıyacak. Bir belirli süreden sonra, beyannamelerin açılmasına başlanacak. Adamın serveti, 1961 Beyannamesine göre 1 milyon Ura 1962 Beyannamesinde, satın aldığı 5 milyon liralık bir gayrimenkul var. Halbuki, arada 2 milyon liralık bir gelirin vergisini ödemiş. Maliye yakasına yapışacak ve "Ahbap, bu S milyonluk fark ne?" diyecek. İstenmeyen, işte bu sual.

Servet Beyannamesi konar konmaz, vergi kaçakçılığı şıp diye ortadan mı kalkacak? Ne münasebet! Böyle sihirli bir tedbir, şimdiye kadar bulunmuş değil. Erbabı, ona karşı da çare düşünecek, bulacak. Üstelik bu, pek zor da sayılmaz.. Ama işte, usul, kötü niyet sahibini biraz daha uğraşmaya mecbur edecek. Aslında, bütün polis tedbirlerinin gayesi bundan ibaret değil midir? Her tedbire karşı çare, her çareye karşı tedbir. Formül budur.

Şimdi, Servet Beyannamesi aleyhtarları Hükümetin karşısına bir şantajla çıkmaktadırlar: Eğer bu kalkmazsa, piyasayı açmayacaklardır.. Aklıevvellere gülmek lâzımdır. Bir defa, saklandığı ileri sürülen o 500 milyon, 800 milyon nereden bulunmuştur? Beyannameler geçen yum Martında verilmiştir, ama Ocak durumuna göstermektedir. O tarihlerde piyasada öyle ahım şahım likidite yoktu. Arada, bankalardan bu miktarda para da çekilmemiştir. Peki, bir büyük ticaret hareketi görülmüş, büyük kârlar sağlanmış ta onlar mı saklanmıştır? Konjonktür böyle bir durum göstermemektedir. O halde, menkul ve gayrimenkul kıymetler piyasası mı canlanmış, bunlar mı nakide çevrilmiştir? Öyle bir şey de yoktur. Demek ki, bir para beyan edilmediyse bu zaten kaçırılmış meblağdır. Gürülüyor, Servet Beyannamesinin piyasadan çektiği ileri sürülen milyonlar, daha ziyade ilerde kazanılacağı hesap edilen ve bu çeşit bir 'kontroldan âzade tutulmak istenilen milyonlardır.

İyi ama, iş hayatı canlandığında ve cessur, dürüst, namuslu ticaret, sanayi erbabı kazanç sağlamaya başadığında ötekiler çekingenliklerini ne kadar devam ettirebileceklerdir? İş hayatı ise, her şey gösteriyor ki bugünlerde açılmak üzeredir. Mesele, güven meselesidir. Hükümetin iş adamına güven vermsi, iktisadî istikrarı sağlaması, bir fena tatbikat varsa onu ıslah etmesi, bir ihtilâl sonrasının yüreklerde uyandırması tabii endişe va ürkekliğin neticesi hataların düzeltilmesi, herkese bu hataları telâfi imkânının sağlanması.. Başımızın üstünde yeri var. Ama bir servet düşmanlığı, haklı haksız, dişlerini gösterirken ve bir zümre yaylım ateşi altında tutulurken her iki cereyana karşı en tesirli panzehirin bu zehirden ölecek olanlar tarafından reddedilmesi, ne yalan söylemeli biz sade vatandaşların anladığımız bir şey değildir.

sokulmas ferahlığı arttıracaktır, bunun: gibi, cezaları günahkârların şahıslarına münhasır kılmak ve ailelerini perişanlıktan kurtarmak, bir emekliliğe hak kazanmış olanlara bu haklarını bağışlamak kıyamet koparmayacak, koparmaması gereken bir başlangıçtır.

Ah, şirretler bu fırsatı, savunur göründükleri ve aslında kötülüklerin en büyüğünü yaptıkları kimselere zehir etmeseler! Zira, onların şefkat değil, bezirgan duygularıyla dolu oldukları her satırlarından, her sözlerinden öylesine açık şekilde anlaşılıyor ki..

Başbakanlık

İlk aşk

Birinci Ordunun mert yapılı komutanı Cemal Tural, esas vaziyete geçip selam alarak tok, fakat son derece sıcak, samimi ve iman dolu bir sesle:

"— Başbakanım, Birinci Ordu en yüksek komutanından en küçük mensubuna kadar emrinizdedir. Arzederim" dedi.

İsmet İnönünün üzerinde siyah renk, kruvaze bir elbise vardı, ince, diri ve canlı görünüyordu Ancak meslekten askerlerin becerebildiği şekilde, iki avucunu pantalonunun iki yanına yapıştırmıştı. Tekmil alan bir komutana benziyordu. Vücudu dimdikti. Başını askerce eğdi.

"— Teşekkür ederim, komutanım" diye cevap verdi.

Başbakan ve komutan el sıkıştılar, Cemal Tural tekrar selam aldı ve İsmet İnönünün Taşlıktaki evinden ayrıldı. Hâdise, bitirdiğimiz haftanın ortasındaki çarşamba günü, öğleden sonra, saatin 16'yı bulmuş olduğu bir sırada cereyan etti. O gün Başbakan, yıllar yılı sonra ilk askına rastlamış bir eski sevdalının heyecanlı, hatıralar dolu, bazen gözleri yaşartacak kadar dokunaklı anlarını yaşadı. Sabahleyin Deniz Kuvvetlerini ziyaret etti. Daha sonra, İstanbulun meşhur 66. Tümenini gezdi, öğle vakti Harp Akademisine gidip orada kurmay subaylarla konuştu, izahat aldı, beraber yemek yedi ve onlara hitaben bir konuşma yaptı. Eve yorgun, ama mesut döndüğünde manen fethedilmiş olan sâdece Silâhlı Kuvvetler değildi. Birlikler arasına yıllardan beri girmemiş olan İnönü de ilk ocağının, asker ocağının büyüsü içindeydi. Nitekim Ankaraya döndüğünde, pazartesi günü Harp Okuluna yemeğe gitme kararı verdi.

Bitirdiğimiz haftanın başında İsmet İnönü İstanbula Haydarpaşada ayak bastığında kendisini son derece yüklü bir programın beklediğini biliyordu. Bu program sonradan daha da ağırlattı. Zira, unutulmuş olan bir kaç ziyaret eklendi, bazı hususi temaslar için vakit ayırma zarureti ortaya çıktı. Buna rağmen beş gün sonra, perşembe akşamı İnönü Haydarpaşadan, bu sefer İstanbulu terke t mek üzere trene binerken memnun ve bahtiyardı. Onunla birlikte herkes memnun ve bahtiyar görünüyordu. Zira İstanbul seyahati, kelimenin tam manasıyla bir başarı oldu.

Kırılan Çember

İsmet İnönü, İstanbula gelmek suretiyle başkentin gerçek havasını Boğaziçi kıyılarına getirdi. Türkiyenin bu en büyük ve en önemli şehri, bu suretle politika bakımından durumun ne olduğunu bizzat Başbakanın ağzından öğrenmek fırsatını bul-

Başbakan İnönü İstanbul askeri birlikleriteftiş"ediyor
"İyi kumandanlar kül yutmaz!"

du. Onun, gittiği her yerde nasıl can dan ve tezahüratla, sevgiyle karşılandığını görmek, bilhassa herkese nasıl güven ve saygı telkin ettiğini hissetmek İstanbulun gergin tansiyonunu bir anda düzeltti, Adeta-spor sayfalarının tabiriyle- moral takviyesi yerine geçti.

Başbakan, kalabalıkla İlk temasını Haydarpaşada yaptı. Bir karşılama tertiplenmemesi için Başbakanlığın kibar ve vazifeşinas, genç ama çok olgun Özel Kalem Müdürü Necdet Calpın Ankarada, telefon başında bütün bir gün uğraşmış bulunmasına rağmen İnönünün treni gara girerken peron doluydu, Halk, daha Başbakan pencerede görününce tezahürata başladı. Resmi karşılayıcılar arasında Koalisyonun İki kanadının, temsilcileri, A.P. ve C.H.P. heyetleri vardı. C.H.P. lilere il başkanı Ali Son toriğin başkanlık etmesine rağmen A P. lilerin başında başkan Mümtaz Tarhanın değil de, dirayetli ikinci başkan Necati Arıbaşın bulunması latifelere yol açtı. Vapurda C. H. P. li idare kurulu üyeleriyle birlikte oturmayı tercih eden babacan Arıbaş garda, Tarhanla alâkalı bir çok latifeyi cevaplandırmak zorunda kaldı. En sonunda da "Canım, Ur mazereti var, onun için gelemedi" dedi. Salih Nuri Tüzel takılınca, gülerek "Adamın özel bir mazeret var, birader" diye gevrek kahkahalarından birini attı. Koalisyonun iki kanadının İstanbul teşkilâtı arasındaki bu tatlı hava hiç kimsenin gözünden kaçmadı.

Garın önünde, İstanbulluların alakayla seyrettikleri bir küçük, siyah otomobil duruyordu. Bu, Başbakanın 0003 plâkalı meşhur Opel'iydi. Başbakanlığın yeni ve İsmet İnönünün muhalefet yıllarındaki vefakâr, eski taksi şoförü Halil efendi herkesin merak ettiği makam arabasını kara yolundan -ve sâdece elli liralık benzin yakarak- İstanbula getirmişti. Şatafatlı devrin lüks Cadillac'larına alışık olanlar, üstelik karbüratör ayarı da bozuk olan minik Opel'e güldüler ama, halk arabayı benimsedi ve yollarda hep sempatik gözlerle takip etti. İnönü, arabasına İstanbul Valisini aldı ve karşılayıcılarına garın merdivenleri üzerinde veda ederek karşıya, oğlunun Taşlıktaki evine geçti.

O gün öğleden sonra, İstanbulda bulunan Genel Kurmay Başkam Orgeneral Sunay Başbakanı ziyaret etti ve kendisine, bir kaç gündür ordu birlikleriyle, komutan ve subaylarla yapmakta olduğu temaslar hakkında bilgi verdi. Buna mukabil İnönü de, başkente alt son haberleri Türk Silâhlı Kuvvetlerin başına bildirdi. Haberler, İki tarafı da memnun etti. Nitekim bir gün sonra Sunay İzmirde, Ordunun formda olduğunu ve oturmuş bulunduğunu beyan etti. Bu, gerçeğin ta kendisiydi.

Başbakan İnönü gazetecilerle konuşuyor

Cevapsız sual kalmadı

Ertesi gün, politika adamlarını başkentte mutlaka saran çemberi kır mak üzere Başbakan resmî ve hususi temaslarına başladı. Çok kimseyle konuştu, çok kimsenin görüşünü öğrendi, hâdiselerin başkaları tarafından tefsir tarzına dikkat etti» kendi fikirlerini .ve niyetlerini anlattı, vatandaş tabakalarının nabzını yoklamaya gayret sarfetti, tabii cereyanlar kadar suni cereyanların da önem derecesini ölçtü, topluma bir teşhis koydu.

Dört dev

İsmet İnönü, programına, dört dev almıştı. Üniversiteye gitti ve talebelerin nasıl bir ruh haleti içinde olduğunu gözleriyle gördü. Karşılaştığı heyecan kendisini memnun bıraktı. Zira genç nesil, hâlâ, büyük emanetlerin sarsılmaz bekçisiydi. Başta iki Rektör, Onar ve Narter, tedris heyetleri üyeleri Başbakana büyük alâka gösterdiler. İnönü aynı anlayışı Basından da gördü. Basını bir bütün telakki ettiğinin şaşmaz delili olarak, kapalı sohbet toplantısına her meşrepten gazetenin temsilcisini çağırdı, aralarında hiç bir fark gözetmedi. Gelmeyenler, mesleğin dışındaki bir Başbakanın gösterdiği toleransı kendi meslekdaşlarına karşı gösteremeyen meslek içi bir kaç davetliden ibaret kaldı. Ama bu sohbet toplantısı ve perşembe akşamı yaptığı açık basın toplantısı İsmet İnönüyü bir kararında takviye etti. Başbakan bu kararım açık açık söyledi: "Basından çok şikâyet var. Şikâyetçi olanların başı, Basının ta kendisi. Benden tedbir isteyenler oluyor. Hiç bir tedbir getirilemeyecektir. Basın, bu kendi iç meselesini bizzat halletmek durumundadır. İtibarı ve nüfuzu, bununla alâkalıdır. Siz gazeteciler, buna mutlaka bir Çâre bulacaksınız.. "İsmet İnönünün bunu söylediği binanın kapısında bir ibare bulunuyordu: Atatürkün, basın hürriyetinin suiistimaline karşı en iyi çârenin gene basın hürriyeti olduğunu bildiren sözleri..

Fakat İnönü, ani zevkli anları asker ocağında geçirdi.

"Komutanlar, başka oluyor!"

Başbakanın askerlik hatıraları ilk olarak, Kasımpaşada Kuzey Saha Deniz Komutanlığını ziyareti sırasında tazelendi. Hükümet Başkanı burada Tuğamiral Bahaddin Özgür tarafından karşılandı, tören kıtasını teftiş etti, denizcilerle tanıştı. Oradan, Topkapı Maltepesindeki 66. Tümeni ziyaret etti. Burada cereyan eden iki hâdise, istisnasız bütün su-

bayların yüreğinde derin izler Bıraktı. Kışlanın kapısında, Tümenin cerbezeli komutanı Tuğgeneral Faruk Güventürk tarafından sıcak bir şekilde karşılanan İnönü başında bandosu bulunan tören kıtasını sıkı bir teftişten geçirdi. Subayları, eski komutanı dikkatle süzüyorlardı. İnönü, adeti veçhile askeri "Merhaba asker" diye değil, "Günaydın asker" diye selamladı ve coşkun bir sağolla karşılandı. Sonradan bu tâbirin yeni olup olmadığı kendisine sorulduğunda İnönü bir kahkaha attı: "Ben askeri hep böyle selamlamışımdır.."

Başbakan, evvelâ ön sırayı gözden geçirdi. Sonra, komutanlara muzip bir göz atarak arkaya geçti ve profesyonel askerler gibi arka sırayı, bir güzel inceledi. Ama kıta, bu kadarla kurtulmadı. İnönü yandan, sıraların hizasına da baktı, sonra memnun olmuş bir tavırla Güventürkün odasına girdi. Bu sırada, Devlet Bakanı Necmi Ökten Millî Savunma Bakanı İlhami Sancarın kulağına eğilmiş, "Sancar bak, Paşa tam bir kumandan olarak birliği teftiş ediyor" diye fısıldıyordu. Subaylar ise, memnun gülümsediler. Paşaları, askerliği unutmamıştı.

İnönü, Komutanın odasında subaylarla yaptığı ve tam 37 dakika süren toplantıdan sonra Opel'ine bindi ve Tümenin Ramideki 53. Piyade Alayına gitti. Kapıda, tören kıtası komutanı Başbakanı karşılayarak tekmil verdi. Ancak "Başbakanım" yerine "Başkumandanım" şeklindeki dil sürçmesini Alay komutam hemen tashih etti. İnönü kıtayı teftiş ettik sonra Güventürke dönerek:

"— Ben bu birliği daha önce görmedim **mi?"** diye sordu.

Subaylar yeniden sevinçle doldular. Gerçekten, Tümenin tören kıtası birdi. Bunu, Başbakan toplantıda konuşurken Ramiye nakletmişlerdi. Ama, işte, bu Başbakanın gözünden kaçmamıştı. Bir subay, Amerikalıların meşhur marşındaki mısraı tekrarladı: "Eski askerler hiç ölmezler!'

İnönünün Akademideki temasları da aynı heyecanlı hava içinde geçti. Genç kurmaylar, memnunluklarından uçuyorlardı. Yapılan toplantılar hakkında bir teki gazetecilere bilgi vermedi. Ağızlarında bir tâbir vardı: "Top secret = Çok mahrem". Mahremiyete riayet edildi.

Başbakanın bütün seyahatine hakim olan bu ılık havadır ki, (Bk. İKTİSADİ ve MALİ SAHADA) cuma sabahı İstanbul treni Ankara garına girdiğinde her partiden ve makamdan karşılayıcının yüzüne o tatlı tebessümü yaydı. Bekleyenler, gelenler kadar memnun görünüyorlardı.

Bir nokta: Bütün seyahat boyunca, bir tek Allanın **kulu** çıkıp da Başbakana aflı huzur şarkısı okuma-

Kim bahsediyor, Ölmüşlerden?

Necip Fazıl Kısakürek

Şu satırları okuyunuz, bunların süpermürşite ait olduğunu biliniz, sonra da geliniz, kendinizi tutup gülmeyiniz: "Hava açıktı ve ortalıkta tek kuş yoktu.Tam da Adnan beyin can verdiği anda, darağacının üstünde, küçücük, binlerce, binlerce, sayısız kuş peydahlandı.." Gücünüz yetiyorsa devam ediniz; "Bu arada Adnan Menderesin naşı indirilip ayakları yere değer değmez gene çekiliyor ve bu hareket bir kaç defa tekrarlanıyor. Bunun üzerine sarf edilen bir söz vardır ki, onu, istikbalin tarihçisine bırakıp susmayı ve bugünün nezaket şartları dışında tutmayı tercih ediyoruz.."

Ama bu satırları gülmeden de okuyanların, ciddiye alanların ve infialle doğrulanların varlığından haberiniz var mı? Süpermürşit devam ediyor: "Fildişi gibi sapsarı, fakat berrak ve tertemiz, nur yumağı halinde bir vücut.. Güzel, namütenahi güzel bir yüz.. Kendinden yumulu gözler, kapalı dudaklar; ve ufuksuz, sonsuz bir tebessüm.. Menderes gülümsüyor. Yalnız boynunda, simsiyah bir halka geçirilmiş gibi bosmor ip İzi.."

Ya, bunları yazanın, hayatında bir tek efendi tanıdığını, onun da "Morlar.. Morlar.." dediği binlik banknotlardan ibaret olduğunu bilmezseniz? Bu satırları da, gene aynı efendiye yaranmak için yazdığından haberdar değilseniz? Fütursuzca mukaddesat bezirgânlığı yapan bu bedbahtın, şimdi aynı hesapla his istismarcılığına girişmiş olduğu meçhulttnüzse?

İşte, alın size bir karışıklık!

Bir yanda, bu tamamile uydurma levhalarını pek âlâ tesiri altında kalabilecek ve hâdisenin hangi sebebin neticesi olduğunu unutacak kütleler, öte yanda, bir ihtilâlin üzerinden iki yıl bile geçmeden böyle, soytarılıklara cüret edilmesi karşısında baştan ayağa sinir kesilecek, üstelik elinde kuvvet tutan başka kütleler. Bunlardan ikincisinin bir gün tepesi atar da yumruğunu, olanca gücüyle soytarıların yüzüne yapıştırırsa, yahut en azından, eski defterleri karıştırmaya başlarsa, lütfen söyleyiniz, kabahat ölende mi olur, öldürende mi?

Hayır; insaf ile düşünmek zorundayız. Artık hayatta olmayan bir kimsenin arkasından söylemenin, bizim âdetlerimiz arasında yeri yoktur. Amenna. Ama, artık hayatta olmayan bir kimsenin bu muafiyetinden faydalanılarak böyle bir edebiyatın toplumu karıştırmasına göz yummak ve susmak, hep susmak, hatta gerçekleri bile söylememek bizim âdetlerimiz arasında mıdır? Olsa bile, buna ne kadar riayet olunabilir? Bir gün gelir ve hançereler bütün kuvvetiyle hakikati haykırıverir.

Bir adamla, kudretinin şahikasında bulunduğu ve etrafına dehşet saldığı devirde pervasızca mücadele etmiş olanlar onun ölüsüne söğmeğe tenezzül etmezler. Ama bir takım bezirganlar, sadece kirli "Morlar" uğruna onu efsaneleştirmeye kalktılar mı, kendilerine evvelâ dur denir, Sonra da hak ettikleri ders mutlaka verilir. Bu arada, eğer artık hayatta olmayanların üzerine çamur sıçramış bulunursa, eğer onlar affedilmez günahlarıyla yeniden vicdan muhasebelerinde canlandırılmışlarsa bunun kabahatini toplumu bir takım bulaşıcı hastalıklardan koruma görevi yüklenenlerde değil, o hastalıkların iğrenç mikroplarında aramak lâzımdır.

ya kalkışmadı. Anlaşılıyor ki, profesyenol emprezaryolarca bir tertip yapılamadı mı. millet huzurun nerede olduğunu mükemmelen biliyor.

A.P.

Tehlikeli macera

Herşey, evvelki haftanın sonundaki soğuk bir pazar akşamı başladı ve büyüyen bir çığ gibi gelişti, umumi efkârı meşgul eden tek mesele 'halini aldı. O soğuk pazar akşamı Yenişehirin göbeğindeki, milletvekillerinin yemek yedikleri, istirahat ettikleri, daha çok oyun oynadıkları Anadolu Klübünün kapısından içeriye üç genç adam girdi. Bunlardan ikisi mahcup tavırlarla klübe üye olanlar kadaşlarını takip ettiler ve en köşe de bulur an bir masaya oturarak mezelerini ısmarlayıp, rakılarını yudumlamağa koyuldular. Henüz vakit çok erken olduğu için Anadolu klübünün geniş yemek salonu pek tenha idi. Üç adamdan birincisi Diş tabibi Selâmi Kuşçulu diğerleri ise İller Bankası Genel Müdürü Selâhat tin Babüroğlu ile bacanağı Saffan Mirdivanlıydı.

Babüroğlu ve arkadaştan kendi aralarında koyu bir sohbete dalmışlardı ki masalar yavaş yavaş dolmağa başladı. Anadolu klübünün müdavimleri sökün ediyorlardı. Babüroğluların tam karşısındaki masaya Avni Doğan ile Fuat Sirmen oturdular. Geride ise, A. P. 1i milletvekillerinin bulunduğu bir masa vardı. Masanın tam kenarında, A.P. Genel İdare Kurulu üyesi ve Zonguldak milletvekili Nuri Beşer yerleşmişti.

Saat 22ye yaklaştığı sıralarda, salon tekrar eski tenha haline döndü. Masalarda tek tük kalanlar müşterek sohbetlere dalmışlar dı. Konu, daha ziyade politikaydı. Babüroğlu ve arkadaşlarının masasında da, aynı konu üzerin de koyu bir sohbet vardı. Babüroğlu eski bir asker olduğu için M. B.K. devriyle ilgili bazı isnatlara cevap vermek durumundaydı. İşte tam bu sırada, az ilerideki masalardan birinde bir aşina çehre farkedildi. Bu aşina çehre, Babüroğlunun bacanağının eski bir arkadaşıydı, adı Kemal Kaya idi ve A. P. nin Kars milletve kili bulunuyordu. İki eski arkadaş buluşunca sevindiler ve masallarının bir olmasını arzu ettiler. Kemal Ka ya, Babüroğluların masasına davet edildi ve münakaşa kaldığı yer den devam etti. Tam bu sırada Kemal Kaya arkadaşına dönerek bir dostunu gösterdi ve:

" —Bak, Nuri Beşer!" dedi. Saffan Mirdivanlı bunu duyunca sıcak bir sesle:

"— İyi ki haber verdin. Kendisine Zonguldaktan birisini soracaktım" diyerek Beşeri 'masasına davet etti. A. P. li Beşer nevi şahsına külhanbeyi ve tafralı haliyle, bir eli ceketinin cebinde masaya geldi, taktim edilmesini bekledi. Kemal Kaya bu vazifeyi ifa etti. Sıra Babüroğlu ile Beşerin tanışmasına gelince Genel Müdür yerinden son derece kibar bir tavırla kalktı:

"— Ben beyefendiyi çok iyi tanıyorum. Buyursunlar" diye izaz ve ikramda bulundu. Beşer hemen Babüroğlunun yanındaki maroken koltuğa çöktü. O da münakaşaya, sohbete katıldı. Ne var ki Beşer daima masadakilere yukardan bakıyor ve her haliyle "ben milletvekiliyim" liyordu. Beşerin masaya oturmasından takriben iki dakika sonra sohbetten sıkıldığı dikkati çekti. Bir defa, bol miktarda içki almıştı. Sonra, M. B. K. devrinden, İhtilâlden bahsedilmesi bu eski Demokratı pek memnun etmemişti. Birden, hiç münasebeti yokken, arkasına yaslandı ve sağ elini ileriye doğru uzatarak:

"— Siz onu bunu bırakın. Ben bir muvazzaf subay arıyorum. Arıyorum ki, karısını çotuğunu çocuğunu......" diye konuşmağa başladı. Masadakilerin hiç birisi Beşerin sözleriyle, konuşulan konu arasında bir münasebet göremediler. Ortalıkta buz gibi bir hava esti. Herkes evvelâ Beşerin yüzüne, sonra da birbirine baktı.

Bu sırada İller Bankasının genç ve eski bir ordu mensubu bulunan Ge nel Müdürü asabını yenmeğe çalışıyor, koltuğunda son derece rahatsız bir şekilde Beşerin susmasını bekliyordu. Beşerin yeni bir atağı, bardağı taşıran damla oldu. Nuri Beşer ayni laubali haliyle:

Selahattin Babüroğlu
Bir vur, bir ah dinle

"— Biz bir cemiyet kurduk. Subay karılarını benzetiyoruz" şeklinde konuştu. Sonra:

"— Yüzer lira verin de, sizi de cemiyete dahil edelim" diye yılışık yılışık ilâve etti. Sözüm ona bu bir şakaydı. Babüroğlunun sabrı iyiden iyiye taşmıştı. Beşerden gelen son bir lâf Babüroğlunu yerinden fırlattı Sinirliliği yüzünden belli olan genç Genel Müdüre Beşer:

" - Ne o beyefendi, canınız mı sıkıldı ?" diye sorunca Babüroğlu birden Beşerin gırtlağına yapıştı ve önce:

"— Yok, hayır...." diye kekeledi. Sonra da:

"— İşte, ben bir muvazzaf subayım, haydi git benim karımı becer, gücün yetiyorsa" diye kükredi. Sonra evvelâ sağ, sonra da tuttuğu gırtlağı bırakarak sol yumruğu ile Beşerin elmacık kemikleri çıkık suratını okşadı. Beşer neye uğradığım şaşırmış ve doğrusu istenirse, adamakıllı korkmuştu. Fakat Babüroğlu devam ediyordu:

"— Yahu milletvekiliymiş, subay karısı benzetecekmiş. Şuna bakın!" Daha sonra da, asabına hakim olamayan Babüroğlu asabi gözyaşları içinde bağırdı:

"— Ben seni, ben seni..."

Masadakiler mühadale ettiler ve Beşeri yemek salonundan uzaklaştırırken Babüroğlunu da teskine çalıştılar. Bu arada birkaç yumruk da Babüroğlunun bacanağına İsabet etti. Beşer ortada" kaybolmuştu ki, ilerdeki masaların birinde oturan Adana A, P. senatörü Garip Avşar oturduğu yerden bağırdı:

"— Ne oluyor?" Bunun üzerine Babüroğlu Avşarın masasına gitti ve aynı asabi şekilde durumu izah ederek:

"— Bu adam hem milletvekili, hem de subay karılarına küfrediyor" dedi. Teskin edilmek istenen Babüroğlu bir türlü asabına hakim olamıyor ve:

"— Ben hiç bir yere gitmem!Şimdi, Genel Kurmay Başkanına gideceğim" diyordu. Vaziyetin vehametini gören arkadaşları genç Genel Müdürü dışarıya güçlükle çıkardılar. Dışarda bekleyen otomobile bindirdiler. Otomobilin içinde Diş tabibi olan Selâmi Kuşçulu Selâhattin Babüroğluya:

"— Tahrik için söylemiyorum ama, ellerin var olsun" dedi.

Üzgün adam

Otomobilin içinde âsâbı düzelen Babüroğlu, çok üzülmüştü. Bunu anlayan arkadaşları:

Bir Devrin Dramı

Şu anda, günün en şöhretli adamı Nuri Beşer. Ama şöhreti, zemzem kuyusuna kirleteninki çeşidinden bir şöhret. Başka cinsten bir kuyuya taş attı, şimdi kırk akıllı çıkaramıyor.

Zonguldağın garip milletvekiline kızmak mı lâzımdır, acımak mı, belli değildir. Yaptığı hareketin yapılacak hareket, söylediği sözün söylenecek söz olmadığı öylesine açık şekilde ortadadır ki bunu sar hoşlukla dahi izah mmkânı yoktur. işe mutlaka politika karıştırmak isteyenler diyeceklerdir ki: "Adam, içindeki kini kustu!" Ne kini? İhtilâlden önce Menderese, İhtilâlden sonra Gürsele aynı mealde telgraflar çeken Nuri Beşerin kini ne olacak? Rüzgâra göre yelken açan bir teknenin bile, bu tip şahıslara nazaran daha fazla şahsiyeti, oturaklılığı, mânası vardır. Manasızlık! Evet, Nuri Beşer Hâdisesini ancak böyle anlatmak kabildir.

Bu aslında, bir adamın değil, bir devrin dramıdır. Bir adam ki, ne çapı, ne bilgisi, ne görgüsü, ne tecrübesi itibariyle iki metelik etmesine imkân yoktur. Bir ihtilâl oluyor. İhtilâl toplumu öylesine karıştırıyor, öyle bir ortam yaratıyor ki Nuri Beşer millî iradenin temsilcisi olarak Parlamentoya geliyor. Sâdece parlamentoya gelmekle kalsa.. Bir büyük partinin, bir iktidar partisinin Genel İdare Kurulu üyesidir! O partinin sevk ve idaresinde birinci derecede söz sahibidir, oy sahibidir. Herkes bilmektedir ki Nuri Beşer, eğer Bakanlıklarla taksiminde Çalışma Bakanlığı C. H. P. yerine A. P. ye düşseydi, bugün o kül türlü, halim selim, edepli ve genç yaşına rağmen ziyadesiyle olgun Bülent Ecevitin makamına Nuri Beşer yerleşmiş olacaktı. Böylece Türkiyenin en önemli meselelerinden biri olan Çalışma Meselesi onun elleri arasında hal çâresi bekleyecekti. Bir ihtimal ki, sâlece tasavvuru bile insanın tüylerini ürpertmeye yetiyor da, artıyor bile.. Ama biliyor musunuz ki, Bakan olamayan. Beşer T. B. M. M. Çalışma Komisyonu Başkanıdır.

Nuri Beşer, çapını ve konuşma âdabına vukufunu Meclis kürsüsüne çıkıp Fethi Çelikbaşla dalaştığın da göstermiştir. Meclis zabıtları o nisbette laubali bir konuşmayı belki de yıllardır görmemiştir. Sanki Meclis Meclis değildir de, bir mahalle kahvesidir. İngiltere Parlamentosunda her temsilci, meslekdaşından "filan yerin sayın temsilcisi" diye bahseder. Öyle bahsettiği için de İngiliz Demokrasisi böyle işler. O kadarından vaz geçtik, ama Nuri Beşerinkine nazaran biraz daha fazla kalite, üzerine milletvekili, senatör hırkası giydirilecek kimselerden partilerince istenmemeli midir?

Evet, bu bir devrin dramıdır ve belki hiç bir şey, İhtilâllerin ne kadar ak olursa olsan toplumları karıştırma derecesini bundan iyi gösteremez. A. P. bu mudur? İtiraf etmeli ki, henüz "Hayır" diyebilmek "Evet' deme derecesinde güçtür. Ama, bir gerçek var: A. P. bu kalmamalıdır!

Nuri Beşer takbih ediliyor, aleyhinde tebliğler neşolumıyor, hisler harekete geçiyor, hatta siyaset hayatımızda ihtilâtlar beliriyor. Etraf karışıyor, tahrikler alabildiğine işliyor. Halbuki, Nuri Beşer bu! Yeni yerini nasıl hazmetsindi, istiyorsunuz? Hangi vasıflarıyla? Hâdisenin, üzerinde durulacak tek tarafı, bir Nuri Beşerin hepimizin gündelik hayatında oynadığı rolün azametinden ibarettir.

İnsan bazen "Acaba, bir kolektif deliliğin içinde mi bulunuyoruz?" diye düşünüp soğuk ter dökmekten kendini alamıyor.

"— Sen haklıydın ama, bos ver" dediler. A. P. milletvekili ve Beşerin yakın dostu Kemal Kaya ise:

"— Babüroğlu sen aldırma ve işi de büyütme. Onu ben yarın sana getirir, özür diletirim" dîye konusunca Babüroğlu hayli yumuşadı re:

"— Yarın olmaz. Bütün saatlarim dolu. Ama salı sabahı getir" diye mukabelede bulundu. O gece Babüroğlu ve arkadaşları bir başka pavyona giderek meseleyi unutmak iste diler.

Fakat tiler Bankası Genel Müdürü bir türlü rahat edememişti. Türk ordusunun eski bir mensubu olması hasebiyle yapılan hakareti kabul edemiyordu. Üstelik, hakareti yapan bir milletvekiliydi. Babüroğlu salı günü Beşerin gelip özür dilemesin boşuna bekledi. Beşer gelmedi. Hadi seden kimsenin haberi olmadığın zanneden Babüroğlu bir müddet son ra yanıldığını anladı. Zira bir yakın dostu telefonla kendisine:

" —Sen Nuri Beşerle kavga etmissin. Beşer bunu klüpde masa masa dolaşarak anlatıyor." diye haber verdi. Durumun vahametinden ve yaratacağı tepkiden habersiz Beşer sadece dayak hadisesini söylüyor, bağına dünyayı yıkacak gevezelikleri ihtiyatsızca yapıyordu.

Babüroğlu evvelâ bir hukukçu arkadaşına danışarak hareketinin suç teşkil edip etmeyeceğini sordu. Bir milletvekilini yumruklamıştı. Ancak Babüroğlu işin o tarafıyla uğraşır

Nort Beşer bir işçi kongresinde
Hazımsızlığın tedavisi: Hacamat!

ken haber birden bir bomba gibi patladı ve başkentte yayıldı.

Beşer avı

Nuri Beşer adındaki A.P. li milletvekilinin Ordu mensuplarının eşlerini hedef tutan sözleri subaylar tarafından salı akşamı duyuldu ve büyük infialle karşılandı. Tepesi atan 60 kadar subay tabancalarım taktılar ve eşlerinin namusuna sözle tele olsa tecavüze yeltenen sarhoş cüretkâra haddini bildirmek üzere Ankaraya dağıldılar. Beşerin adresini bulmak hayli güç oldu. Fakat bir gazeteci olan eski bir Ordu mensubu, subaylara yardımda kusur etmedi ve Belerin Ulucanlar Mahallesindeki 70 numaralı apartımanın 7. dairesinde oturduğunu bildirdi. Subaylar Beşeri, evinde bulamadılar. Başına gelecekleri nihayet anlayan Beşer sırra kadem basmış ve Bahçelievlerde, Emek mahalesinde bulunan meçhul bir tostunun evine gizlenmişti. Arama tarama faaliyeti sabaha kadar devam etti. Sinirli subaylar evlerine uyunak üzere dönerlerken A.P. üst kalemesi de vaziyetten haberdar olmuş ve Beşerin peşine düşmüştü. A.P. idarecileri subaylardan daha becerikli çıktılar. Beşeri gizlendiği delikten buldular, ve sorguya çektiler. Beşer,

bütün olanları külliyen İnkâr ediyor ve etrafa yayılan şekilde konuşmadığını ileri sürüyordu. Fakat bu A.P. Genel İdare Kurulu üyesinin lâfları, kendisini iyi tanıyan diğer arkadaşlarını pek tatmin etmemiş olmalı ki:

"— Peki, anlaşıldı" dediler ve Beşeri yolcu ettiler. Haber Gümüşpalaya o gece iletildi. Eski bir asker olan A.P. lideri son derece sinirlendi. Beşerin, hemen Partiden ihraç edilmesini istedi. Aynı gün saat 7 de Beşer, Kara Kuvvetleri Kumandanı Muhittin Onur tarafından kabul edilerek dinlendi. Beşer Muhittin Onüre de, anlatılan şekilde sözler sarfetmediğini ağlamaklı bir ifade ile anlattı Kara Küvetleri Kumandanı da pek ortalıkta görülmemesini Beşere tenbih etti.

Aynı gün, -haftanın o salı günü- hadisenin diğer kahramanı Babüroğlu İçişleri Bakanlığından bir davet aldı. İçişleri Bakanlığına da paçaları tutuşmuş yana yakıla Babüroğluyu arıyordu. Halbuki daha evvel Babüroğlu Merkez Kumandanlığı tarafından davet edilmiş ve Merkez Kumandanı Albay Selçuk A takana hadise hakkında izahat vermişti. Son derece sinirli olan Merkez Kumandanı durumu üst kademelere nakletti ve üst kademelerden kendisine Beşeri emniyete alması teklif edilince:

"— Ben Beşerin evini emniyet altına alamam efendim. En iyisi, bu adam on onbeş gün için Ankaradan uzaklaşsın" şeklinde cevap verdi. Anlaşılan Ordu içindeki infial son haddini bulmuştu.

Babüroğlu daha sonra İçişleri Bakanı Topaloğlu tarafından kabul edildi. Babüroğlu Bakana vaziyeti anlattı ve işin dallanıp budaklanmasını istemediğini bildirdi. Kendisi şikâyetçi değildi. Ne var ki asıl şikâyetçi olan Türk Ordusunun subayları, davalarından vazgeçmiyorlardı.

Babüroğlu ikinci defa çarşamba günü İçişleri Bakanlığına davet edildi ve Emniyet Umum Müdürlüğünde ifadesi yazılı olarak tespit edildi. Emniyet Genel Müdürünün odasında alınan ifadede Ankara Valisi Nuri Teoman ve Emniyet Genel Müdürü İhsan Paşa ile İçişleri Bakanı Ahmet Topaloğlu da vardı. Babüroğlunun ifadesi hiç dışarıya sızmadan bir daktilo marifetiyle alındı. Bu sırada İçişleri Bakanı Babüroğluya bir teminat olmak Üzere:

"— Sizin Bankadaki durumunuzun bozulacağına dair bir endişeniz olmasın", şeklinde konuşunca İller Bankasının genç Genel Müdürü Dek üzüldü ve:

"— Benim sandalyeden endişem **yok" di**ye cevap **verdi.**

Neden ölçüyü Kaçırırız?

Mehmet Ünaldı

Kayseridekiler suç işlemiş, suçlarının cezasını da görmüş kimseler. Muhakeme edildiler, hüküm giydiler, yatıyorlar. Kendilerini masum, mağdur, hatta kahraman sayanlar yok mudur? Olabilir. Bunların, hislerini içlerinde saklamak bir yana, hislerini dışa vurmalarına dahi hiç kimse karışmıyor. Hapishane kapılarında bir kaç yüz kişi toplanıp el çırpıyor, onlar da bunu "millet" sanıp kendilerini avutuyor, teselli buluyorlar Bunlar kendilerinin, yakınlarının, taraftarlarının bileceği iş. Getireceği faydayı da, zararı da bizzat takdir etmekle mükelleftirler. Bir hapishane ne kadar rahat olabilirse o kadar rahat bir hapishanede, bir mahkûm ne kadar iyi şartlar altında tutulabilirse o kadar iyi şartlar altında kaderleriyle başbaşalar.

Ama, bir gerçek var. Bu memlekette hiç kimsenin kudreti, onların resmî statüsünü değiştirmeye yetmez. Bu statü üzerinde ne bir ucundan, ne ötekinden oyunlara girişilmez. Suçlulukları suçsuzluk haline getirilemez, hiç bir şey yapmış olmasalar bir ihtilâle yol açmış bulundukları unutulamaz, o ihtilâlin tasarrufları insanlık ve şefkat duygularının dışında faktörlerle tâdil edilemez. Nitekim, bir süredir zorlamalar devam ediyor, her zorlama insanlık ve şefkat duygularının harekete geçmesini biraz daha geriye atıyor.

Tamam mı?

Şimdi, umumî efkâr bir noktada yumuşak halde. Suç işlemişler, yatsınlar. Ama, içlerinde aileleri perişan halde olanlar var. Mahkûmlar arasında emeklilik hakkını kazanmışlar mevcutsa, onların ailelerine bu hak verilsin. Hakkın verilmesi kanun işi. Zira, şimdiye kadar başka mahkûmlar için böyle bir atıfet düşünülmemiş. Meselâ D. P., İçeriye tıktırttığı kimselerin aileleri ne oluyor, bunu hiç düşünmemiş. Zararı yok. Düşen adamdan intikam alınmaz. Gerçekten de, bu hak verilmek üzere..

Tam bu sırada, balona bir iğne! Meşhur Mehmet Ünaldı (A.P.) teklif ediyor: Efendim, 27 Mayıs 1960 günü milletvekilliğinden ıskat olunarak sıfatları düşenler eğer 1960 mali yılı sonuna kadar olan ödeneklerini çekmişlerse onları geri vermesinler, eğer çekmemişlerse Devlet onlara bu parayı şimdi ödesin.. Yani, Yassıadada bulundukları aylar için, sanki milletvekiliymişler gibi ödenek alsınlar! Burhan Apaydının (A. P.) başkanlık ettiği komisyon da bunu uygun görüyor. Hep hatırlardadır: Bayarın ailesi de, hazretin Cumhurbaşkanlığı ödeneğini talep etmişti. İhtiyaç meselesi mi? Hayır. İhtilâlin meşruiyetini, bir ucundan zedeleme meselesi.. Düşününüz, adam seçimle düşmemek için direnmiş te direnmiş, ihtilâlle düşünce sanki seçimle düşmüş gibi muamele görmek istiyor. Yani, seçimle düşmek ile ihtilâlle düşmek arasında hiç bir fark bulunmayacak! Avukatları da Yassıadada, kendilerini cezai mesuliyetten kurtarmak için "Canım, bu bir siyasî kusurdur, işte iktidardan da düştüler, cezalarını gördüler demektir. Başka cezaya lüzum mu var? Salıverin adamları.." dememişler miydi ?

Akıl mıdır, bu? Olacak iş midir, bu? Ö**deme** takatleri yoksa, akla gelecek bütün kolaylıklar gösterilsin. İstenilirse, borç bin yıllık taksitlere bağlanılsın. Ama prensiplerin mutlaka muhafaza olunacağından, hiç kimsenin zerrece şüphesi bulunmamalıdır.

Ne oluyor, biliyor musunuz? Gerçek iyi niyetler, donmuş kalıyor, kalıyor, kalıyor...

Bir kaç haftadan beri, memleketimisin varlıklı zümrelerine yaptığınız çok sert, çok acı ama bekalarıyla ilgili ikazlarınızı şahen ufak bir memur olmakla beraber dikkatle, ibretle okuyorum, Son sayılarınızda çıkan "Anlayışsız bir sınıf" ve "Tavşan ile Kaplumbağa" başlıklı yazılarıma bana, gayrıihtiyarı, ileri gelenleri bugün Kayseride belalarını bulmuş D. P. iktidarına karşı yazdığınız "Düşeceksiniz. Aklının varsa paraşütünüzü açın ve öyle düşün. Yoksa kafanızı kıracaksınız", "Romanın yandığını görmüyor musunuz?" "İnsanlar pirzola değildir. Onları, sırtlarına vura vura yumuşatamazsınız" gibi sayısız yazıları hatırlattı. Eğer efendilerin akıbetlerinden dolayı vicdan azabı çekmesini lüzum olmayan iki kişi varsa, bunların birincisi İsmet İnönüdür, öteki AKİS'tir. Ben eski ve sadık bir AKİS okuyucusuyum. Bugünlerde koleksiyonlarımı yerleştirirken mecmuaları karıştırdım ve vize bunları yazmak ihtiyacını hissettim.

Bakalım, varlıklı zümreler üzerinde ikazlarınızın, ihtarlarınızın tesiri ne olacak? Onlar da akıllarını zamanında toplamayı ihmal edip boş bir gaflet içinde basların kayaya vurdukları zaman mı ayılacaklar, yoksa daha akıllı davranıp işaret ettiğiniz yola sapacaklar re postu kurtaracaklar mıdır?

Akif Eralp - İstanbul

Mecliste esen hava

Haftanın ortasındaki çarşamba günü haber Mesliste birden yayıldı. Milletvekilleri gazetecilerden hâdise hakkında malûmat aldılar ve Beşeri takbih ettiler. Müfrit Hami Tezkan bile gazetecilere:

"— Bu adamın yaptığı rezalettir Eğer Genel İdare Kurulu bu adamı ihraç etmezse, ben bugünkü Grupta ihracını talep edeceğim" dedi. Bütün milletvekilleri Beşerîn hareketini tek kelime ile tavsif ettiler: İğrenç...

Haberler, beyanlar

Saat 15.30 da Meclis içinde yeni bir haber, birden dalga dalga yayıldı. Genel Kurmayda vazifeli subaylar saat 16 da bir yürüyüş yapacaklardı. Gazeteciler hemen Meclisteki müzakereleri bıraktılar. Genel Kurmayın yolunu tuttular. Genel Kurmayın Önünde kırmızı plâkalı iki otomobil durmaktaydı. Adalet ve İçişleri Bakanları Genel Kurmay ikinci Başkanı ve Kara Kuvvetleri Kumandam Muhittin Onurun yanındaydılar. Gazetecilere ayak üzeri bir subay bir yürüyüş olmayacağını, kanuni takibata geçildiğini bildirdi ve:

"— Yürüyüş bir başladı mı, bitmez. Biz Nuri Beşer için yürümeyiz" dedi.

Tam o sırada İçişleri. Bakanı kapıda göründü. Gazeteciler arabasına binmesine mani oldular ve suallerini sordular. Topaloğlu bütün suallere toptan cevap verdi:

" —Türk ordusuna söven bir adamın A. P. içinde yeri yoktur. A. P den süratle kovulacaktır. Hakkında kanuni takibata girişilmiştir." Bir gazeteci Bakana:

"___yürüyüş var mi efendim?" diye sorunca Bakan şaşaladı ve:

"— Neden yürüyüş olsun? Bir sebep var mı?" diye sualle cevap verdi. Sonra otomobiline bindi ve Meclisin yolunu tuttu. Gazeteciler tekrar beklemeğe başlamışlardı ki Milli Savunma Bakanlığının Basın sözcüsü Kurmay Albay Halit Sencer göründü. Gazetecileri etrafına toplayarak:

"— Arkadaşlar, Muhittin Paşa direkt olarak kendisiyle bu meseleyi konuşmanızı istemiyor Mesele İçişleri Bakanlığına havale edilmiştir. İçiçleri Hakanı ile temas edin dedi. Bir gazeteci Nuri Beşerin yerinin bilinip bilinmediğini sorunca Sencer gülerek:

"— Herhalde, evinde istirahat ediyordur". diye cevap verdi ve sönra:

"— Ev adresini vereyim: Ulucanlar, 70/7" diye ilâve etti. Gazeteciler güldüler ve İçişleri Bakanlığının yolunu tuttular. Fakat Bakan Meclisteydi.

A. P liler kabaran heyecan karşısında ve isler vahim hal alma istidadı gösterince dikkati, basiretli ve olgun davrandılar, Bütün Ordu ayaktaydı. Kumandanlar, subayları teskine çalışıyorlardı. Ama bunda ne derece başarı kazanacaklarım kendileri de bilmiyorlardı. Hisler bir kere alevlenince hiç kimsenin nereye kadar gidileceğini kestirecek vaziyette olmaması karışıklığı arttırıyordu. Devlet adamı vasıflarını gittikçe daha iyi belirten Topaloğlu, partisinin birinci derecedeki yetkili liderleriyle derhal görüştü ve havayı dağıtmak için mutlaka *ve* süratle bir şeyler yapmak lüzumunu kendilerine bildirdi. Aksi takdirde, tamiri sonradan imkânsız hâdiseler cereyan edecekti. A. P. liderleri Beşeri derhal, hatta sorgusuz sualsiz partiden atma kararı verdiler. Gerçi arkadan, sular biraz durulunca, e anın vehametini unutan teorisyenler ukalâ tavırlarla "Canını efendim, adamın savunmasının alınması da gerekmez miydi?" tarzında "prensip meseleleri"ne dalmadılar değil ama, A. P. liderleri işin aslında durumun tam icabını yaptılar.

Hemen o gün toplanan A.P. Genel dare Kurulu tüzüğün 80. maddesinin bir fıkrasına dayanarak Beşer ıâdisesini Merkez İdare Kurulu kanalıyla Haysiyet Divanına havale etti. Haysiyet Divanı da kılıcını çalıştırdı ve Beşeri süratle A. P. den ihraç etti.

Beşerin hareketi bütün partilerde aynı infiali uyandırdı. Parti Grupları, Başkanları vasıtasıyla yayınladıkları tebliğlerde Beşerin hareketini takbih **ettiler.**

Suçu sabit olduğu takdirde cezası 159. maddenin şümulüne giren Beşer hakkında tahkikat açılması için do-

Gazeteciler Genel Kurmay Nirasının merdivenlerinde

Su bardağında fırtına

kunulmazlığının kaldırılması yolunda teşebbüse geçildi. Haftanın ilk yarısındaki perşembe günü Başbakanlığın bu konudaki tezkeresi Karma Komisyona iletildi.

Önümüzdeki haftanın başındaki salı günü Komisyon meseleyi karara bağlayıp, Meclis Başkanlığına havale edecektir. Çarşamba günü ise çıban, tam manasıyla deşilecek ve irini akıtılmak üzere Adaletin nazik ellerine tevdi edilecektir. Beşere gelince, Beşer ortadan kaybolmuştur, İzini kimse bilmemektedir. Sıhhati yerindedir. Kendisiyle konuşan bir gazeteciye:

"— Dokunulmazlığımın kaldırılmasını bekliyorum. Ondan sonra herşey aydınlanacaktır" demiştir. Herkes o günü beklemekte ve Beşerin müdaafa sadedinde neler söyleyeceğini merak etmektedir

Haftanın ortasında perşembe günü siyasi partilerin Genel Merkezlerinin telefonlara birkaç dakika arayla çaldığı zaman Bölükbaşının hali Parti Genel Merkezlerinde de görüldü. Telefon yukarıdan, Köşkten ediliyordu. Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği konuşkan Gürselin parti liderleriyle bir görüşme yapmayı arzuladığını belirtiyordu. Perşembe günü saat 18 sıralarında bütün Genel Merkezler durumdan haberdar edilmişlerdi. Sadece Hükümetin böyle bir teşebbüsten haberi yoktu!

Cumhurbaşkanının bu ani çağrısı Genel Merkezlerde zarif karşılandı. Türlü şekilde yorumlandı. Ama nihayet bir noktaya bağlandı:

"— Devlet Başkanı siyasi partilere bazı konularda gene nasihat etmeyi faydalı bulmuş olacak" dendi. Gürselin böyle şeylerden hoşlandığı gibi yalnız gelmişti. Bir taksi kiralamış, köşeye oturmuştu. Gülümsemeğe çalışıyordu. Saat tam 9.50 de Köşke giden geniş yola saptı ve bahçeye girdi.

Gümüşpaladan hemen iki dakika sonra gelen Raîf Aybar herzamanki sükûnetiyle yolunu kesen gazetecileri selamladı ve omuzlarım kaldırarak "birşey bilmiyorum" demek ister gibilerden bir işaret çaktı.

Ayban, İsmail Rüştü Aksal, Aksalı da Osman Bölükbaşı takip ettiler Bölükbaşı diğerleri gibi yalnız gelmemiş, Genel Başkanlığın şanından olacak yanına bir de Genel İdare Kurulu üyesi almıştı. Mustafa Kepir Genel Başkanına refakat ediyordu.

Toplantının kerameti

Siyasi parti liderleri Baş Yaver tarafından Gürselin çalışma odası olarak kullandığı salona alındılar. Meseleler üzerine müştereken eğilinilecek, Devlet Başkanı anlaşılan siyasi parti liderlerine sadece bazı konularda, bazı şeyler söyliyecekti.

Nitekim öyle oldu. Gürsel, liderler masasının başına geçer geçmez sadede geldi. Memleketin huzurunu bozucu olaylar yer yer cereyan ediyor, olayların merkezini de T.B.M.M. teşkil ediyordu. Gürsel Silâhlı Kuvvetler tarafından kendisine yapılan muhtelif müracaatlar ve şikâyetlerden, gelen bazı mektuplardan bahsetti. Bunlar iç açıcı haberler değildi. Memlekette teessüsü istenen huzurun birinci şartı siyasi partilerin tutumlarıydı. Partilerin bu konuda hassas davranmaları gerekiyordu. Teşkilâtlarına hakim olmaları, partizanca davranışlardan vazgeçmeleri, hele hele Türk Silâhlı Kuvvetlerini incitecek, rencide edecek hareketlere

Gümüşpala ve Aksal Çankayadan dönüyorlar
Laf lafı açar

Cumhurbaşkanlığı

Eniştem neden öptü?

Adanada C.K.M.P. Genel Başkanına Ankaradan arandığı söylendiği zaman vakit gece yarışma yaklaşıyordu. Bölükbaşı meşhur uykularından birine dalmıştı. Telefonu eline aldı. Bir iki dakika konuştu ve reseptörü yerine bırakır bırakmaz mırıldandı:

"— Yol göründü, gaziler!.."

C. K. M. P. Genel Başkanı akıllara durgunluk verecek bir süratle yola koyuldu. Bölükbaşı Başkente dönüyordu. Genel Başkanın bu telaşı nedendi ? Neden bu kadar acele yola çıkmıştı ? O sıralarda bunu Başkentte beş altı kişi tam biliyor, birkaç kişi de yarım yamalak haber almış bulunuyordu. Bölükbaşının Adanadan aceleyle hareketinin sebebi bir davetti. Davet Devlet Başkam tarafından yapılmıştı.

biliniyodu. Üstelik bir de hazır bahane vardı: Nuri Beşer meselesi:

C. H. P. Genel Merkezi daveti alır almaz durumdan İsmail Rüştü Aksalı haberdar etti. Davet cuma sabahı 9.30 ile 10 arasındaydı ve müşterek bir toplantı yapılacaktı. Y.T.P. de Genel Başkan Alicana mesele söylendiğinde, Başkan Parti adına ikinci Başkanın toplantıya katılmasını kâfi gördü. Y.T.P. yi temsilen Çankayaya Raif Aybar gidecekti.

A. P. içinde telaş biraz daha fazla oldu. Hemen Gümüşpala arandı. Lider durumu öğrenince A. P. yöneticilerine yalnız gideceğini söyledi.

Cuma sabahının hikmeti

Ertesi gün Çankayada işlerine geç kalan memurlar bir biri ardı sıra Köşkün geniş kapısından hızla giren otomobillere rastladılar. İlk misafir Gümüşpalaydı. Pala Paşa söylediği

bütün varlıklarıyla mani olmaları gerekiyordu. Siyasi partilere bugünkü ahvalde düşen vazife buydu.

Devlet Başkanı parti liderlerine, kendilerini bîr kere daha uyarttığını belirtti. Durum böyle devam ederse istenmiyen bir çok olay meydana çıkacak, teessüsüne çalışılan huzurun avdet etmesi mümkün olmıyacaktı.

Liderler. Devlet Başkanını sükûnetle dinlediler. Sonra fikirlerini söylediler. Aralarında görüş ayrılığı yoktu. Ama her teşkilâttaki beş parmağın beşi, birbirine benzemiyordu ki.. Bu misali Gümüşpala verdi. İyi niyet sahibi liderin bu konudaki çabasını bilmeyen yoktu.

Öğle yaklaştığı sırada, Köşkü terkeden liderler kapıda oldukça kalabalık bir gazeteci grupu tarafından karşılandılar.

Gelişte olduğu gibi, evvelâ Gümüşpala çıktı. Otomobilim saran gazetecilere gülümsiyerek:

"— Söylenecek bir şey yok.. Genel olarak huzurun teessüsü ve memleket meseleleri üzerinde durduk" dedi.

A. P. liderinin sözleri gazetecilere bir sual daha sorma fırsatını verdi: '

"— Yani sizce, memlekette huzur yok mu Paşam ?"

İyi niyetli A. P. lideri gülümsedi ve şoföre gaza basmasını işaret ederek, basın mensuplarını oracıkta bırakmayı, cevap vermeğe tercih etti.

Gümüşpalayı, Bölükbaşı takip et---. Pek neşeli görünüyordu. Ama fazla konuşmağa teşne -hayret etmemek elde değil- değildi. Aşağı yukarı A.P. liderinin sözlerini tekrarladı. Bu defa "huzur" konusunda Bölükbaşıya da aynı sual soruldu. C. K. M. P. Genel Başkanı A. P. liderinden -konuşma yönünden- bir parmak ilerde olduğunu ortaya koydu ve manalı manalı gülüp:

Cemal Gürsel
Bayram değil, seyran değil!

"— Bunu siz bizden iyi bilirsiniz" dedi.

Bölük başı gazetecilerin arasından kurtulmuştu ki, Aybar ve Aksal kapıda gözüktüler. İki parti lideri bir arada geliyorlardı. Otomobilleri atbaşı beraberdi. Gazeteciler şaşırdılar ve şans Aksala güldü. Aybar yakalanmış, C H. P Genel Sekreteri kalabalığın arasından süzülüvermişti.

Aybarı da konuşturmak mümkün olmadı. Sadece bir mesele üzerinde basın mensuplarını aydınlattı. Toplantının Nuri Beşerle bir ilgisi var miydi, yok muydu? Aybar soruya cevap verirken gülümsüyordu:

"— O mesele normal aktüalitesi içinde devam ediyor. İş adalete intikal etmiştir. Bir sonuca bağlanacaktır."

Basın mensupları buna pek inanmadılar. Ama Aybarı daha sonra evinden arayıp meseleyi öğrenmeğe kalkanlar doğru söylediğine -Nuri Beşer işinin dışında- kanaat getirdiler. Y. T. P. lideri:

"— Ama, doğrusunu söylemek gerekirse, bir Devlet Başkanıyla dört siyasi parti lideri sadece günlük bir meseleyi tetkik için masa başına oturmaz" diyor ve konuşulanları zamanı gelince anlatmağa hazır olduğunu belirtiyordu.

Bu arada piyasaya gene "Milli Koalisyon" lafları sürüldü ama, bu yüreklerde yatan aslanlardan ibaret kaldı. Nitekim Gümüşpala ikili koalisyonun sapasağlam ayakta olduğunu ve mükemmel işlediğini belirtti. Toplantıda böyle bir tabir dahi, bahis konusu edilmemişti. Muhalefet partilerine gelince, onlar kendi görüşlerini zaten Başbakana dostça anlatmak fırsatım buluyorlar ve netice de alıyorlardı.

Haftanın sonunda böylece aniden ortaya çıkan liderle, toplantısı siyasi literatüre bir deyim daha ekledi:

"Nasihat toplantıları..."

Bu da, Gürselin yeni keşfiydi!

Bölükbaşı **ve Aybar** Çankayaya **giriyorlar**
Boşa geçen zamanlar

İKTİSADİ VE MALİ SAHADA

Başbakan İnönü İstanbulda Belediye Sarayında konuşuyor

Ses veren duvarlar

Hükümet

Kollar sıvanıyor

İsmet İnönü konuşmasını bitirdiği zaman gözlüklerini çıkardı, alnında biriken terlerini geniş, beyaz mendiliyle yavaş yavaş sildi. Bir süredir, Belediye Sarayının geniş salonunda Başkanlık Divanının karşısına gelen koltuklarda Oturmuş kendisini dinlemekte olan İstanbul tüccar ve sanayicileri ayakta, hararetle el çırpıyorlardı. Alkış sesleri ve tezahürat uzun zaman devam etti.

İstanbulda Başbakan ile özel Sektör temsilcileri iki gün karşıkarşıya geldiler Toplantıların birinci salı sabahı saat 10'da tüccarla, ikincisi aynı gün öğleden sonra sanayicilerle oldu tikinde Ticaret Odası v Ticaret Borsası tarafından hazırlanan muhtıralar okundu, ikincisine Sanayi Odasının hazırladığı rapor dinlenildi İnönü, her iki toplantıdı söylenenleri dikkatle takip etti. notlar aldı, yanındakilere bazı hususları sordu Öğleden önce Ticaret Bakanı ihsan Gürsan öğleden sonra Sanayi Bakanı Fethi Çelikbaş sorular cevaplandırdılar, umumi mahiyetti ve meseleleri ele almaktan ziyade Hükümetin politikası istikametinde konuşmalar yaptılar. O gün, Başbakan, toplantıları açarken söylediği bir kaç söze başka bir şey eklemedi. toplantıların sonunda da, çekti gitti. O kadar çok işi vardı ve zamanı öylesine azdı ki.. Dört güne dört koca dev yerleştirilmişti: Silâhlı Kuvvetler, üniversite, İş Âlemi ve Başarıları

Bu yüzdendir ki, salı günü dinleen Başbakanın perşembe sabahı konuşacağı toplantıya çok kalabalık gelen tüccar ve sanayici belki iyi niyet ifade eder sözler işiteceğini ümit liyordu ama İsmet İnönünün, bütün meseleleri tamamile kavramış halde ok müsbet bir konuşma yapabileğini hatırından dahi geçirmiyordu. Öyle ya, Başbakan acaba kendisine verilen bol sayfalı muhtıraları ıhi tetkike fırsat bulabilmiş miydi ? görünüşe göre hiç vakti olmamıştı

Nitekim konuşma başladığında. istikamette bir intiba hasıl oldu. tüccar ve Sanayici, İlk ve önemli meselenin siyasi huzur olduğunu belirtmişti ya... Başbakan buna cevap veriyordu İş âlemi, karşısında enerjik, kudretli, ne dediğini ve ne yapaaileceğini bilen bir Başbakan buldu. İnönü, son derece açık konuşmak suretiyle mutahaplarının gönüllerini bir anda fethetti ve itimat verdi. Bir ihtilâlden ve bir intikamdan bahsedildiğini saklamadı. Sonra, elini masanın üzerine vurarak ve kelimelerin üstüne basa basa: "Sizin huzurunuzda dünyaya ilân ediyorum. İki ihtimalin ikisi de varit değildir!" İlk coşkun alkışlar, bu paragrafta yükseldi. Hava ısınmış, meraklar artmıştı

Fakat tüccar ve sanayici, asıl sürprizle konuşmanın İkinci varışında karşılaştı, İnönü siyasi huzur hakkındaki görüşünü anlatıp kati temi» nat verdikten ve iktisadi istikrardan anladığı mânayı belirttikten sonra kendisine sâdece 48 saat önce aksettirilmiş dilekler üzerindeki cevaplanıl bildirmeye koyuldu. Herkes heyetle gördü ki işten başını alamayan Başbakan sâdece muhtıraları dikkatle okumamış, onların muhtevaları üzerinde düşünmüş, çalışmış, İlk kararları bile almıştı. Konuşmasında, muhtıralardan pasajlar vardı. Her bir meseleyi ele alıyor, hem esasını hem teferruatını anlatıyordu. İnönü konuşmasının başındaki "açık açık" edayı ikinci kısımda da muha-

Vehbi Koç

Hükümet ve İş adamları

Yıllar yılı bizim memlekette Basın, Hükümetin gözünde, ne duysa yazan, sansasyon meraklısı, hiç bir itimada lâyık değil, sadece sürümü düşünen bir güruh olmuştur. Buna mukabil gazeteci için Hükümet sözüne güvenilmez, tedbir peşinde, işine gelmeyen yazıların yazılmasını istemeyen bir sevimsiz mahlûktur. Başbakan İnönü bu karşılıklı anlayışsızlığı yenmiş bulunuyor. Şimdi Hükümet Başkanıyla Basın mensupüuı kapalı kapılar arkasında toplanıyorlar, mahrem sayılacak pek çok şeyi konuşuyorlar, fikir teati ediyorlar. Ne bu toplantılardan tek satır gazetelere aksediyor, ne de Hükümet bu lûfta karşılık Basının kendi lehinde yazmasını istiyor. Buzlar çözülmüştür.

Bu çeşit bir anlaşmazlık, Hükümet ile İş Adamları arasında da vardlr. Hükümete kalırsa, İş adamları sadece kendi çıkarlarını düşünen bir takım bezirganlardır. Mübareklere elini veren kolunu alamaz. Memleket menfaatiymiş, milli itibarmış.. Kös dinlemişlerdir. Ama, İş adamının nezrimde Hükümetin daha mı fazla bir kredisi vardır? Ne münasebet! İş Adamı için esas, Hükümete güvenmemektir. Vergi koymayacağım mı, dedi ? Vergi yarın kapındadır. Bir vaadde mi bulundu ? Bekle ki tutsun. Öküz altında buzağı arayan adam, Hükümetin ta kendisidir. Bütün gayesi, para sızdırmaktan ibarettir.

Bitirdiğimiz hafta İstanbulda bir tarafın 1 numaralı yetkilisi, Başbakan, diğer tarafın gözde temsilcileri, tanınmış iş adamları İsmet İnönünün Taşlıktaki evinde bir küçük odada kapalı kapılar arkasında başhaşa iki kişilik toplantılar yaptılar. İnönü Vehbi Koçlarla, Kâzım Taşkcntlerle, Behçet Osmanağaoğlularla, Nejat Eczacıhaşılarla, büyük madencilerle yarımşar saatlik görüşmeler yaptı. Aa! İki taraf ta, bu toplantılardan son derece müsbet intibalarla çıktılar. Mesela İnönü için, o zamana kadar tanımadığı Nejat Eczacıbaşı bir büyük kazanç oldu. Tanıdığı iş adamları, meselelere vukuflarını göstermek fırsatını buldular. Bir büyük Amerikalı iş adamının çalışma tarzına sihip Vehbi Koçun hazırlayıp getirdiği muhtıra. Başbakanın üzerinde büyük tesir bıraktı ve bu, ertesi gün verdiği nutkun bir İki paragrafı için ilham membaı teşkil etti. Hükümet gördü ki, iş adamları birer unacı değildir.

Zaten, bu İstanbuldaki temasların Başbakan üzerinde bıraktığı umumi tesirdir. Zira hem Ticaret Odasının, hem Sanayi Odasının hazırladıkları muhtıralar, gerçekten ölçülü, makul ve İnandırıcı olduğundan İnönü meseleleri daha ziyade vukufla gördü.

İş âlemine gelince, İnönünün nutku bir büyük ve tatlı sürpriz teşkil etti. İlk defadır ki bir Başbakan kendileriyle bu derece açık konuştu ve kendilerine kıymet verdiğini fiilen ispat etti. İş Adamları gördüler ki, Hükümet de bir umacı değildir ve Hükümet seviyesinde hâdiseler kuş bakışı ele alınmaktadır. Onların da ufku açıldı. Karşılıklı temasların devam edeceğini öğrendiler. En önemlisi, Hükümetin iş âlemini bir vurguncular yatağı saymadığını sezdiler. Şimdi şüphesiz, kendi eksiklerini aralarında daha fazla gayretle kapatmaya çalışacaklardır.

Fena mı oluyor, bunlar?

Tevekkeli dememişler, "İnsanlar konuşa konuşa anlaşırlar.." diye!.

faza etti. Yerine getireceği dilekleri bir bir söyledi, özel teşebbüsün, önümüzdeki devrede memleket bayatında işgal edeceği yeri kesin hatlarıyla belirtti. Hükümet ne Devlet Sektörüne, ne özel Sektöre rüçhan hakkı tanı yordu. İnönü plânlamanın faydalarını anlattı. Ama memnun olduğu cihet, bu faydaları özel sektörün de anlamış bulunmasıydı. Tüccarı ve sanayiciyi sıkan lüzumsuz formalite kaldırılacaktı. Daha önemlisi, bundan sonra Hükümet ile iş adamları arasında muntazam, devamlı temaslar kurulacaktı. Başbakan, üç ayda bir toplantı yapılmasını kabul etti. Devlet daireleri de daha anlayışlı olacaklardı, İnönü ölçüyü hiç kaçırmaksızın, müsbet istikamette neler yapılabileceğini teker teker bildirdi ve bunları başkentte süratle gerçekleştireceği taahhüdünde bulundu

Ya iş âlemi ne yapacak?

Duna mukabil İnönü, aynı açık tarzda iş âlemine ne düştüğünü ifadeden sakınmadı. Evvelâ, "vergi vereceksiniz" dedi. Türkiyede vergi verilmediğinden şikâyet etti. Bunun çâresinin mutlaka bulunacağını söyledi *ve* topyekün bir vergi reformuna gidileceğini bildirdi. İkinci olarak iş adamlarından, sosyal adalet konusunda anlayışlı olmalarım talep etti, kendilerine isçiyle iyi geçinmeleri lüzumunu, birbirlerini umacı gibi görmeme mecburiyetlerini hatırlattı Nihayet Servet Beyannamesi gibi meselelerde bütün iyi niyetlerin elele vermesini, bunun lüzumunun kabul

İhsan Gürsan
Yardımcı

edilmesini istedi. Başbakanın sözlerinden tüccar ve sanayici şunu anladı: Türkiyede iş filemi iyi çalışmak, vergisini vermek, sosyal adaleti gözden uzak bulundurmamak ve kanunların kontrolunu yüksünmeden kabul etmek şartıyla her türlü kolaylığı görecek, Hükümetin tam desteğine ve yardımına nail olacak, kendisine düşman olmayan bir ortam içinde güvenle, istikrarlı iş görecektir. Yani, dürüst iş adamı yeni toplum hayatımızda ciddi bir hayat hakkına sahip olacak, devlet sektörü ayarında önem taşıyacaktır.

Başbakan konuşmasına devam ettikçe, gene bir takım beylik sözler Parlamentoların meşhur- "Seçmene selam" tarzında "özel sektöre selam" nutku dinleyeceklerini sanan tüccar ve sanayiciler hayretten hayrete düşüyorlardı, İsmet İnönü, karsılarına ciddi bir çalışmayla ve sağlam, kati fikirlerle çıkmıştı.

Varlıklı zümrenin temsilcileri, o gün Belediye Sarayını adeta büyülenmiş halde terkettiler. İmanlarını tamamile tazelemiş bulunuyorlardı. Küçük gruplardan "Allah bu adama beş yıl daha çalışma kudreti verse", Bu adam her şeyi halledecek", "Bu dama güvenebiliriz, ciddi konuştu" ları yükseliyordu.

İnönü sanayicilere hitap ediyor
"Davulun sesi *yakından hoş gelir"*

Tüccar ve sanayici, ancak akşam başka bir lüzumu hatırladı. Şimdi sıra, tatbikattaydı. Bakalım, Ankaradan ne haberler gelecekti. Eğer Baş->akanın "olur" dediği işler, kısa zananda "olmuş" hale geçerse iş aleminin kolları sıvama hususunda hiç bir endişesi kalmayacaktı.

Başbakan da aynı düşüncede olmalıydı ki cumartesi gecesi başkentte, İstanbul temaslarına ait dosyamı açtı ve üzerinde ciddiyetle çalışmaza başladı. Tüccar ve sanayicinin, salı günkü Kabine toplantısından çok iyi haberler alması hiç birini şaşırtmamalıdır. Zira İnönünün Başbakanlık anlayışı şudur: "Oyun oynamıyoruz!"

Birazda siz zahmet ediniz,baylar!

Bilir misiniz ki şu anda Türkiyede, batılı iş adamı usülleriyle çalışan bir tüccarın, bir sanayicinin Devletin o sektörde 1962 yılı içinde neler yapacağını, hangi sırayla yapacağını, nasıl yapacağını, amme yatırımlarının dağılım şeklini bilmesi mesele dahi değildir? Hatta bu tüccar, bu sanayici 1962'yi takip edecek beş yıla Devletin hangi hazırlıklarla gireceğini dahi tafsilatıyla, teferruatıyla, öğrenebilir.

Devlet mekanizmasına paralı adamlar sokmak suretiyle mi? Rüşvet verip haber sızdırarak mı ? Yetkili idarecilerin tasavvurlarına ait notları çaldırarak mı? Ne münasebet! iyi bir araştırma ekibine sahip olan, batıda olduğu gibi bu ekibin lüzumuna inanan sektör çalışmasının, sektör tahlilinin, ne mânaya geldiğini bilen iş adamı biraz gayretle Devlete 1962 yılı içinde kaç kapı tokmağının, kaç metre kare pencere camının, ne miktar su borusunun lâzım olacağını bile bunların hiç birine lüzum hissetmeksizin keşfedebilir, Sâdece, bir ana kitapla onun dört ekini dikkatle, itinayla, mütehassıslar marifetiyle tetkik ettirtmek suretiyle.. Bu ana kitapla dört eki plânlı Devreye Geçiş için 1962 Yılı Program Tasarısı" adını taşımaktadır ve Başbakanlık Devlet Plânlama Teşkilâtı tarafından hazırlanıp bastırılmıştır. 1962 yılı için amme sektörü yatırımlarının muhtelif iktisadî faaliyet dallarına bölünüşü ve bu bölünüş içinde yer alan projeler veya proje grupları "iktisadi Devlet Teşebbüsleri Yatırımları" ve "Bütçe Yatırımları" eklerindedir. Gerekli reorganizasyon tedbirleri, proje hazırlıkları ve programın tatbikatı ile ilgili hususlar ve bunlardan sorumlu daireler, işlerin yapılma şekil ve süreli "İcra Plânı" ekinde yer almıştır. Programın gerektirdiği reorganizasyon, araştırma ve yetiştirme ile ilgili yabancı uzman veya diğer çeşit teknik yardım talepleri de "Teknik Yardım Talepleri" ekindedir. Amme yatırımlarının dağılışı ve prioriteleri bu kitaplarda açık açık belirtilmiştir.

Şimdi, bizim tabii hepsi değil, ama umumiyeti itibariyle -az gayret gösterip çok para kazanmak isteyen ve "armut piş, ağzıma düş" diye bekleyen özel sektörümüze sormak lâzımdır; Kaç kişinin bu ana kitapla dört ekinin varlığından haberi vardır? Ya, kaç kişi zahmet edip te, onları karıştırmıştır? Acaba, bunları kendi müessesesinin araştırma dairesinde inceletenlerin adedi kaçtır? Yok, bizim iş adamımız kadar havadan para kazanan ve bunun için tek marifetin Hükümetten taviz istemekten ibaret olduğunu sanan bir iş adamı başka hiç bir memlekette yoktur.

Denilecek ki "Canım, Devlet Plânlama Teşkilâtı bu kitabın mevcudiyetini duyurmadı". Bırakınız ki, gerçek iş adamının görevi bunu duymaktır, ama bizzat Başbakan İsmet İnönü bu hususu bir tamim konusu yapmıştır. Tamimin altında Dağıtım olarak şu not bulunmaktadır: "Gereği: Devlet Bakanlıkları, Bakanlıklar, İktisadi Devlet Teşekkülleri . Bilgi: T.B.M.M. Üyeleri, Ticaret ve Sanayi Odaları" Ama, "bizim varlıklılar güruhu işin önemini dahi kavramamıştır. Sonra da Başbakan İstanbula geldiğinde o kitaplarda zaten yazdı hususların kendilerine haber verilmesini istemişledir!

Devlet bir daire kuruma ki, belki hiç bir özel müessesenin kendi imkanlarıyla sağlayamayacağı tahlilleri, çalışmaları sağlıyor, raporlar düzenliyor, plânlar hazırlıyor. Başka memleketlerde, biraz büyücek müesseseler böyle faaliyetleri, bedelini ceplerinden ödeyerek yaptırıyorlar. XX. Asrın ikinci yarısında gerçek iş adamlarının çalışma, tarzı bul Kendilerine de memleketlerine de böyle faydalı oluyorlar.

Ya, bizimkiler? Babası tutmuş arap gibi tepiniyorlar: Servet Beyannamesi de, Servet Beyannamesi.. tasan aralarından bazılarına bakıyor da bu çapta adamların milyonlarla oynamaları, bir batıyor ki!

DÜNYADA OLUP BİTENLER

A.B.D.

Castro sanık sandalyasında

Kübanın Amerika kıtası memleketleri için teşkil ettiği tehlikeyi İncelemek üzere, Kolombiyanın isteği nazarı itibara alınarak, Uruguayda, Punta del Estede 22 Ocakta toplanan Amerikalılar arası konferans, geride bıraktığımız hafta Çarşamba günü 9 karar ve beyanat kabul ederek çalışmalarına son verdi.

Konferansın resmi adı "Amerika Devletleri Teşkilâtı Dışişleri Bakanları 8 nci istişari toplantısı" dır. Gündem ise Küba, daha doğrusu Kübada kurulan komünist rejim karşısında takınılacak tavır ve alınacak tedbirlerdir.

Bidayette Kübaya Amerikalılar arasında karşılıklı yardım ve savunma derpiş eden Rio antlaşmasının 8 nci maddesindeki müeyyideleri tatbik etmek düşünülüyordu. En azdan meseleyi Teşkilâta getiren ve onu destekleyenlerin niyeti bu idi. 8 nci maddedeki müeyyideler ise askeri, ekonomik ve diplomatik olarak üç dala ayrılmıştı ve tam bir alâka kesmeye, hatta bir müdahale fikrine dahi yer veriyordu.

Fakat daha ilk günlerde bunun tahakkuk edemiyeceği, Lâtin Amerika memleketlerinden kuvvetli bir grubun Kübadaki rejimi memleketin iç işlerinden saymaya mütemayil bulunduğu anlaşıldı ve 8 nci maddenin tatbiki fikrinden kısa zamanda vaz geçildi. Fakat bununla iş bitmiş olmuyordu. Konferansta temsil olunan 21 Amerika devletinin 2 hatta 3 gruba ayrıldığı görüldü. Evvela 7 ler ve 12 ler karşılıklı cephe aldılar. Birleşik Amerika ise bu iki grup arasında otomatik olarak davacı rolünü terkederek aracı ve uzlaştırıcı rolünü almakta gecikmedi.

İhraç kararı

Kübanın Amerikalılar arası teşkilâtın çeşitli organizmalarından-çıkarılması ikinci çözüm şekli olarak ortaya atılmıştı. Fakat buna bir mesnet bulmak gerekiyordu. "Bağdaşmazlık" formülü bulundu. Buna göre Marxist - Leninist rejim Amerikalılar arası sistemle bağdaşamazdı. Kübada bu rejim benimsendiğine göre, Amerikalılar arası teşkilâttan kovulması vacip olmuştu.

Fakat bu kovma kararının tatbikinde de anlaşmazlık çıktı. Başlangıçta Kübaya karşı her hangi sert bir tedbirin tatbikine şiddetle ' muhalefet eden Brezilya, Arjantin, Meksika -yani Latin Amerikanın en büyük memleketleri- Şili Ekvator ve Bolivyayı da aralarına alarak 6 lı bir grup teşkil ettiler.

Konferansın son dört günü bir yanda bu altılı grup, diğer yanda konferansın geri kalan ve an be an fikir ve tutum değiştirmeye meyyal görünen diğer delegasyonlar arasın da çetin pazarlıklarla geçti. Bu arada konferansa baş delege olarak Cumhurbaşkanı Osvaldo Dorticos'u göndermiş olan Küba durumunu karış karış müdafaa ediyor, Dorticos her fırsatta söz alarak bahsi derinlere indiriyor, "Birleşik Amerika emperyalizmi" diye bahsettiği cereyanın bütün konferansı sindirdiğini, Kübanın teşkilâttan çıkarılmasının, ihtilâlini yapmış olan Castro rejimi için hiç bir şey ifade etmeyeceğini,

John Kennedy
Küba küçük ama...

buna mukabil Birleşik Amerikanın artık bütün Latin Amerika memleketlerini boyunduruk altına almak için meydanı boş bulacağını bağıra-çağıra söylüyordu. Dorticos'un bir aralık, Birleşik Amerikanın desteği ile değilse bile. her halde tasvibi ile Kübaya yapılan ve akim kalan çıkarma hareketinden de bahsetmesi, öte yandan bütün dertlerin istismardan farklı muameleden, farklı hayat şartlarından ileri geldiğini söyleyen Bre zilya delegesi ile Küba Cumhurbaşka nının adeta kucaklaşarak el sıkmaları, müzakereleri takip eden gazete cilerin belirttiklerine göre, konferans salonunda gayet ince ve sinirli titreşimler yaratmış ve bunun tesiri en çok Dean- Rusk'ın terli yüzünde görülmüştür.

Oy birliği yok

Neticede Punta del Este konferansı 9 karar ve beyanat kabul etmiştir. Bunları su suretle özetlemek yerinde olacaktır:

1 — Marxist - Leninist doktrinin Amerikalılar arası sistem ile bağdaşmazlığı -oy birliği ile- (Küba hariç)-kabul edilmiştir.

2 — Buna dayanılarak Kübanın Amerika devletleri organizmalarından çıkarılması ancak 14 oy ile, yani gerekli üçte iki çoğunluğun asgarisi ile kabul edilmiştir.- Küba aleyhte 6 müstenkif-.

3 — Kübanın Amerikalılar arası savunma komitesinden derhal çıkarılması - oy birliği ile-.

4 — Kübaya silâh satışının durdurulması ve gerekirse bunun diğer stratejik maddelere de teşmili -16 oy ile- Küba aleyhte, Brezilya, Ekvator, Meksika, Şili müstenkif-.

Castro rejimi hakkında Amerika Birleşik Devletleri teşkilâtının oy birliği ile karar almasına mani olan bu altılı grubun ileri sürdüğü resmi tez şudur: Marxist - Leninist doktrinin Amerikalılar arası sistem ile bağdaşamıyacağı bir vakıadır. Bu vakıanın Kübadaki durum ışığında değerlendirilmesi de bir zaruret olabilir. Fakat Kübayı ceffelkalem teşkilâttan çıkartmaktansa, teşkilât konseyine bu işin tetkiki vazifesi verilebilirdi, verilmeliydi.

Altık grup bu ifade ile bir bakıma meselenin Amerika memleketlerini ilgilendiren çok önemli ve ayrıntılı bir dava olduğunu, Kübanın teşkilâttan çıkarılmasının beklenen neticeleri vermemesi, tersine, olmadık olaylar yaratması ihtimali bulunduğunu ifade etmektedir. Fakat bunun ardında diğer bazı tasaların da gizlendiği şüphesizdir.

Ümitler ve gaflar

Konferansta oy birliğini çelmeler yenlerin ileri gelenleri bilmektedir ki, kabul ettiği komünist rejimle ve Sovyet Rusyadan sağladığı -platonik de olsa- müzaheret ile Küba, Lâtin Amerikalılara Birleşik Amerikaya karşı tesirli şekilde kullanabilecekleri bir "Müşteri kızıştırma" konusu, en azdan bir denge unsuru sağlamaktadır. Bu konu Amerikalılar safından defedilince, şiddetli yardıma ihtiyacı olan adı geçen memleketlerin zebun olmaları ihtimali vardır, öte yandan yine bu memleketler toplumlarının tehlikeli depremlerini de hesaba katmak zorundadırlar. Bir toplumun, komünist olmadan da sosyal adalet is-

teyebileceği ve bunu elde edebileceği tezini İsbat etmek, Küba misali korkuluk gibi gösterilmek suretile, daha kolay olabilirdi. Küba defedilince ortada ölçü kalmamaktadır ve Latin Amerika, Kuzey Amerika "Emperyalizminin" karanlığı içine batıp külliyen kaybolduğu zannına düşebilecektir.

Bu, Latin Amerikalıları ilgilendiren yöndür. Bir de Punta del Este konferansının her şeye rağmen ve oy birliği ile olmasa da, Küba aleyhine çevrilmesine başarı ile ulaşılabilmiş olmasının sebeplerini aramak lâzımdır.

Konferansın devamı boyunca Birleşik Amerika Dışişleri Bakam Dean Rusk'ın, daha hafif müeyyideler ihtiva etse bile herhalde oybirliği veya ona yakın kuvvetli bir çoğunlukla kabul edilebilecek kararlar peşinde koştuğu bilinmektedir. Bu arzu tahakkuk etmemiştir. Fakat sebep de sadece muhalif altılı grubun direnmesi değildir. Aslında Dean Rusk'ın konferansta çok silik, hatta mahcup durumunu takviye eden şu olaylar müessir olmuşlardır:

1 — Castro, rejimini bir kızıl diktatörlük gibi göstermeyip da bunun haklı ve makbul bir sosyalizm olduğunu ilan ve isbat etse veya bunu yapmaktan menedilmeseydi, boğun Latin Amerikalılar arasında da ha çok ve daha cesaretli taraftarlar bulabilirdi.

2 — Kremlin Castro'yu korumak için gerekirse kıtalar arası mermi lerle Amerikayı döveceğini söylemek hafifliğini göstermemiş ve bütün Amerika kıtası halkını tedirgin etmemiş olsa idi, Küba Amerika kıtasının böğrüne dayanmış bir hançer sayılmazdı.

3 — Punta del Este Konferansı toplandığı sırada Castro Havanada bir mukabil konferans toplayıp taşkınlıklara girişmemiş ve diğer Latin Amerika memleketlerinde nümayişler re yol açmaktan kaçınmış olsa idi ve yine o sırada Batı yarım küresi memleketlerini ziyaret etmekte olan İzvestia başyazarı ve Krutçefin damadı Acubey "Gerekirse Küba için harbi göze alırız" gibi ne bir siyasi yazara, ne bir diplomata, ne de hatta Krutçefin damadına yakışmayacak sözler söyleyerek bir psikoloji yoksunluğu, bir politika kısırlığı göstermemiş olsa idi, belki yine bu günkü netice başka türlü olacaktı.

Bu bakımdan, Başkan Kennedy'nin salı günü Acubeyi yemeğe davet etmesi, adeta Krutçefin damadına, hizmetleri karşılığı bir teşekkür gibi görünmektedir.

Müstafi Başbakan Fanfani
Bastı istifayı

İtalya

Yeni istikamet

Geçen hafta Napolide başlayan Hıristiyan -Demokrat partisi kongresinde yeni bir İstikametin belirdiği görülmüştür. 1947 den beri uzun zaman tek başına sonraları merkez partilerinin içerden veya dışardan desteği ile İtalyayı fiilen idare etmiş olan Hiristiyan- Demokratların, olayların zoru ile girdikleri bu yol İtalyanın gerek iç bünyesi, gerekse dış taahhütleri bakımından şimdiden kestirilemiyecek kadar önemli gelişmeere müsaittir.

Parti Kongresinde hükümetin parlemento plânında bütün sosyalistlerle işbirliği yapmayı denemesi esas itibarile kabul edilmiştir. Burada kastedilen sosyalistler tabiatile halen hükümeti destekleyen Saragatın demokratik sosyalistleri değil, bir çok plânlarda komünistlerle işbirliği yap» mış olan ve elan da bazı münasebetler idame . eden Nenni sosyalistleridir.

Parti kongresi bu yeni tecrübe hakkında karar vermek için toplanmıştır. Zira Hıristiyan -Demokratlar şimdiye kadar bütün partilerden yardan kabul etmişler, yalnız sağ cenahtaki neo- faşistler ile soldan komünistleri ve Nenni sosyalistlerini hariç tutmuşlardır.

Fakat artık bu muvazeneyi iadameye imkân kalmamış gibi görünmektedir. Bcnun da parti içinde ve dışında olmak üzere başlıca iki sebebi vardır.

Parti değil hareket

Halen Hristiyan -Demokratlar, Cumhuriyetci, sosyalist -Saragat- ve Liberallerin desteği ile hükümeti ayakta tutuyorlar. Fakat bir yanda Sosyalistler ve Cumhuriyetçiler, diğer yanda Liberaller olmak üzere dalma mevcut, fakat uyur durumda olan anlaşmazlık yeniden tazelenmiş ve Cumhuriyetçiler ile Sosyalistler artık sağ cenahın -Liberallerin tamamen terkedilmesini ve sol cenahtan destek alınmasını ısrarla istemeye başlamışlardır.

Diğer yandan sosyal gelişmelere uymak ihtiyacını duyan Hıristiyan -Demokratlar da Ur yapı reformu istemektedirler. Bu noktada katolik partinin hiziplere ayrılmış olduğunu söylemek doğru olmaz, Hiristiyan-Demokrat parti zaten dar anlamda bir siyasi parti değildir, faşizme mukavemet eden unsurların meydana getirdikleri bir harekettir. Müşterek noktalan parmakla sayılacak kadar az, fakat önemlidir. Batıya bağlılık, Kilise ile anlaşmalara riayet, hürriyetlere saygı gibi.

Hıristiyan-Demokratlar arasında her zaman mevcut olan kademelenmeyi Kongre sırasında şöyle şematize etmek mümkündür:

Sağ cenah - Bu cenahtakiler muhafazakâr, as çok otoriter ve dindardırlar. Liderleri Scelba, Pella, Gonella, Andreotti gibi müteaddit dadalar Başbakanlık, bakanlık yapmış ve yapmakta olan güvenilir şahsiyetlerdir. Bunlardan Savunma Bakam Andreotti, son Kongrede, sola açılmak isteyenlere şiddetle çatmış, fakat ıslıklar ve alkışlarla tasvip mi, red mi edildiği anlaşılamıyan nutku büyük bir etki yapmamıştır.

Sol cenah bizzat Başbakan Fanfaninin, Pastore ve Sullonun liderliğinde hareket etmektedir. Sosyalistlerle işbirliğini isteyen cenah

budur, nitekim bu yoldaki takrir de Kongreye yine bu cenah liderleri tarafından sunulmuştur.

Merkez bloku - Moro, Piccioni, Segni ve Taviani gibi liderlerin sürükledikleri bu merkez bloku esas itibarile sosyal görüşlere ehemmiyet vermekte ve sosyalistlerle bir tecrübeye girişilmesini de istemektedir. Fakat blok öte yandan ekonomik ve mali nizama ve katolikliğe bağlı ve hürmetkar olunmasını istemektedir.

Kongrede bu üç gurubun sesi de duyulmuş ve sosyalistlerle işbirliği fikri ağır basmıştır. Fakat hangi şartlarla?

Önemli şartlar

Hristiyan-Demokrat kongresine sunulan tasarılarda da belirtildiği gibi, Nenni sosyalistleri ile işbirliği için mühim şartlar koşulacaktır. Bunların başta gelenleri şunlardır: Nenni sosyalistleri komünistler ile her türlü alâkalarım kesmeli ve bunu resmen ve alenen bildirmelidirler. İtalyanın Batıya ve Atlantik paktına bağlılığı münakaşa konusu edilmemelidir.

Nihayet Kilise - Devlet münasebetleri olduğu gibi , muhafaza edilmeli ve katolik esaslara saygı gösterilmelidir.

Hıristiyan - Demokratlar safında bütün gruplar çeşitli derecelerde bu esaslara bağlıdırlar. Geriye bunların Nenni sosyalistleri tarafından kabul edilmesi kalmaktadır. Bu da pek küçümsenecek bir dava değildir. Çünkü her şeyden evvel Nenniciler senelerden beri komünistlerle plân münasebetlerini, pek çok avantajı feda ederek, kesmeye razı olmamışlardır. Nötralist ilkeleri ise Atlantik paktı ile bağdaşamaz. Kilise ile olan münasebetleri de sıfır raddesindedir,

O halde Hıristiyan - Demokrat kongresinde beliren "sola açılış" operasyonu havada mı kalacaktır? Bunun için Nenni sosyalistlerinin bu günlerde toplanacak olan kongrelerini beklemek gerekiyor. Bir Uzlaşma mümkün görüldüğü takdirde, yeni kombinezona gitmek üzere, Fanfani, 1960 dan beri başkanlık ettiği kabinenin istifasını Cumhurbaşkanı Gronchi'ye sunacaktı.

Nitekim, geride bıraktığımız haftanın sonunda cuma akşamı, Fanfani, beklenen hareketi yaptı ve Hükümetinin istifasını Cumhurbaşkanına bildirdi.

K İ T A P L A R

Karın Ağrısı

*(Fakir Baykurtun hikâyeleri, **Dün Bugün Yayınevi,** Bugünün yazarları serisi 2, Doğuş Ltd. Şirketi Matbaası Ankara **1991,** 184 sayfa 400 **kuruş)***

Günümüzün en önde gelen roman yazarlarından biti olan Fakir Baykurtun Karın Ağrısı adlı hikayeler cildi yedinci kitabıdır. Fakir Baykurtun kitaplarını tanımadan önce yazarının kişiliğini tanımak, kitaplarının tanınması bakımından son derece doğru bir hareket olur.

Fakir Baykurt, 1929 yılında Burdurun Akçaköyünde doğmuştur. Babasının adı Veli, annesininki Eliftir, Fakir, elli dönümlük bir toprak üzerinde çiftçilik yaparak, geçinen ailenin beş çocuğundan iki numaralısıdır Dokuz yaşında iken babası ölmüştür

İlkokulu Akçakalede bitiren Fakir daha sonra İspartadaki Gönen Köy Enstitüsüne girmiş, 1948 yılında öğretmen olmuştur. Yeşilovanın Kavacık ve Dere köylerinde beş yıl süreyle öğretmenlik yapan genç adam, daha sonra Gazi Eğitim Enstitüsüne girerek buradan 1955 yılında Edebiyat Öğretmeni olarak mesun olmuştur. Sivasta, Hafikte Şavsatta türkçe öğretmenliği yapan Fakir, yedek subaylığım Konya As subay okulunda öğretmen olarak tamamlamıştır.

1959 yılında malûm ve marul Tevfik İlerinin Milli Eğitim Bakanlığı sırasında yazdığı "Yılanların Öcü" Adlı romanda komünizm propagandası yaptığı gerekçesi ile Talim Terbiye Kurulu denen acayip kurulun kararıyla öğretmenlikten uzaklaştınlıp, Ankarada masa başında bir işe getirilmiştir. Bu işte çalışırken, Cumhuriyet Gazetesine yazdığı yazılardan dolayı bakanlık emrine sunarak açığa çıkarılmıştır. Köyden yetişmiş bir Türk aydını olarak, Fakirin çilesi burada da bitmemiştir. 27 Mayıs devriminden sonra, hakkında yürütülen bütün işlemlerin haksız olduğu tesbit edildiğinden Fakir, ilköğretim müfettişliğine getirilmiştir. Ne var ki, Tevfik İlerinin sabık özel kalem müdürleri, yardakçıları, 15 Ekimden sonra Senatör ve Milletvekili olarak Meclise girdiklerinden Fakir hâlâ rahat, huzur yüzü görmemektedir. Mahkemelerin veremedikleri hükümleri bu senatörler ve milletvekilleri kendiliklerinden ve vicdanlarında hiç bir sızlama hissetmeden vermekte, üstü açık veya kapalı bir takım ithamlarla etrafı kendi seviyelerine indirmeğe çalışmaktadırlar.

Fakir Baykurt
"...Kervan yürür"

Daha Köy Enstitüsü öğrenciliği yıllarında edebiyata merak saran Fakir Baykurt, sanat hayatına önce şiir yazarak başlamıştır. İlk kitabı, 1955 yılında yayınlanan "Çilli"dir. "Yılanların Öcü" adlı romanı ise önce Cumhuriyet gazetesinde tefrika edilmiş, bu gazetenin açtığı Yunus Nadi roman yarışmasında da birinciliği kazanmıştır. İşte bu romanıdır ki, Fakir Baykurtun başına iş üstüne iş açmış, onun tek basına idealist bir Türk aydını olarak, bir Türk Öğretmeni olarak D. P. iktidarı ile ve onun da müfrit kanadı ile takışmasına, işinden olmasına sebep olmuştur. Maamafih bu kuyruk takımı ile takışma Fakiri daha çok kamçılamış, Türk edebiyatı da bu sayede peşpeşine birbirinden, güzel eserler kazanmıştır. Efendilik Savaşı, Efkâr Tepesi, Irazcanın Dirliği ve nihayet ancak 27 Mayıstan sonra, yayınlanabilen Onuncu Köy, Türk romancılığına yeni bir hava, yeni bir güç getiriliştir.

Köy notları, mesleki tetkik yazıları ve hikayeler do yazan Fakir Baykurtun hikâyelerinden 12 tanesi, Dün-Bugün yayınevinin yerinde bir seçmesi ile, "Karın Ağrısı" adlı ciltte toplanmıştır. Karın Ağrısı adlı kitapta toplanan hikâyeler de, tıpkı romanlarındaki gibi, konularını köy hayatından, ama Türk köyünün hayatından almaktadır. Acı ve yana bir gerçekçilik duygusu içinde son derece kıvrak ve ustaca bir türkçe ile yazılan bu hikâyeler, Fakir Baykurtun romanlarını okumuş olanlar için teker teker birer anahtar olabilecek kıymettedir. Rahatça kabul edilebilir ki, Fakirin romanları gibi bu hikâyeleri de son yılların en kaliteli hikâyeleri arasında yer alabilecektir.

Soyunuk

*(Kâmran **Yücenin türleri,** Yeditepe **yayınları III, İstanbul** Kâğıt **ve** Sasım **İşleri** Matbaası 1961, 44 sayfa 200 **kuruş)***

Kamran Yüce aktördür. Hem de sanatında başarılı bir aktör. Ama, aktörlüğünün yanı başında şiiri de yürüten bir aktördür. Yâni Kâmran Yüceyi tanımlamak gerekirse, aktör-şair demek gerekir. Yücenin muhtelif dergilerde yayınlanmış şiirleri vardır. Hattâ bir zamanlar, galiba 1955 yılında bir de Gölge adlı şiir kitabı yayınlamıştı ki oldukça başarılı bir kitaptı. Geride bıraktığımız yılın son günlerinde Kâmran Yüce yeni bir kitapla okuyucularının karsısına çıktı: "Soyunuk" Kitapta 25 sür yer almış. Elbette ki Kâmran Yüce 1955 den bu yana sâdece 25 şiir yazmış değil ama, anlaşılan o günden bu yana yazdıklarım kendince esaslı bir seçmeye tâbi tutmuş. Kitabına almak için 25 şiiri yeterli bulmuş.

Yücenin "Soyunuk"da yer alan şiirlerinin hepsi de başarılı mı? Yahut soruyu şu türlü de sormak mümkün:'Yüce aktörlüğünde olduğu kadar şairliğinde de başarılı mı? Buna yekten müspet cevap vermek sor. Ama Sezarın hakkını da Sezara vermek lâzım. Yüce, şiirleri okunduğunda, mısralarından bazıları dilde kalıveren, insanı salıveren şiirler yazmasını da bilen bir sanatkâr. İşte onun "Kuşku Üstüne Denemeler" adlı şiirinin üçüncü bölümünden birkaç mısra:

"Adam bana baktı -Bir kadın güldü hafifçe- Sağır aynalar takıldı peşime - Ellerime düzen verdim olmadı - Yağmura koşarken hergele - Çelme taktı yıkıldım. Oysa bir güzelce -Güzelce - Anamın masalları yağmur doluydu - Saçlarımdan alnıma doğru - Avuç avuç her buluttan - Parmaklarımın ucunda köpük - Anamın masalları yağmur doluydu - Olmadı çelme taktı-hergele".

K A D I N

Ankara

Aşure gecesi

Genç kız kalabalık arasından kendisine soru soran erkeği gözleriyle aradı, sonra mikrofona biraz daha sokuldu, seyircilerine gülümsedi. Müsamere salonunu dolduran yüzlerce davetli onun bu meselenin içinden nasıl çıkabileceğine bir türlü akü er direniyor, adeta nefes almadan sonucu bekliyorlardı. Demindenberi tatlı tatlı espriler yaparak konuşar genç kız İşte Türkiyede hiçbir kimsenin cevabını veremiyeceği bir soru ile karşı karşıya kalmıştı. Bu çetin bir imtihandı ama Yüksel Alver hiçte şaşırmışa benzemiyordu. Yine ayni heyecansız fakat sıcak, kendinden emin sesle soruyu cevaplandırdı:

"— Efendim" diye söze başladı "de kain de söylediğim gibi, aylık gelir alanlar bütçelerini aylık gelirlerine göre ve yevmiye kazananlar günlük gelirlerine göre tanzim ederler. Yalnız dört kişilik bir aileye sahip bir erkek günde yedi lira kazanıyorsa bütün masrafları bu kazancın içine sokmak korkarım ki pek tatmin edici bir sonuç vermiyecektir. Bence bu erkek gelirini artırmak için çaba göstermeli, çalışmalı, daima inanarak ve hiç yıldaman çalışmalıdır."

Seyirciler cevaptan memnun kalmışlardı. Var kuvvetleriyle genç kizı alkışladılar ve müşkül soruyu soran şık erkeğe de biraz öfke ile baktılar.

Olay geçen haftanın sonunda Kız Teknik Öğretmen Okulunun büyük konferans salonunda, Okulun 27 nci kuruluş yıldönümü münasebetiyle tertiplenen aşure gecesinde cereyan ediyordu. Mikrofonun başında konuşan genç kız ev idaresi son sınıf öğrencisi Yüksel Alver idi. Kendi şubesini takdim ederken bugünün anlayışına göre ev kadınını tarif etmiş sonra da isteyenlerin kendisine soru sorabileceklerini bildirmişti, şık biz erkek., yedi lira yevmiye kazanan bir erkeğin dört nüfuslu bir aileyi hangi bütçe ile geçindirebileceğini öğrenmek istiyor, bir yandan soru soruyor, bir yandan "kemerleri sıkmak" tabirini kullanarak sorusunu cevaplandırıyordu. Bir başka erkek yemeğin aile mutluluğuna tesiri olup olamayaçağını öğrenmek istiyordu Yüksel Alver:

"— Evet" diye cevap verdi, biz annelerimizi yemek pişirdikleri için daha çok severiz, yemeğin hisler üzerinde de etkisi vardır. Ama yemek yalnızca açlığı bastırmak için yenmez. Ev kadım yemek saatini evin en mutlu bir saati haline getirebilir. Zevkli, güzel ve temiz bir sofra başında toplanan aile mutluluğunu daha kuvvetle hisseder. Hem yemek işi. yeni bilgiler istiyen çok ilgi çekici bir iştir. Bilerek alışveriş etmek ye mek pişirirken gıdai kıymetleri kaybetmemek, çocukları iyi bir şekilde beslemek yemek İsini çok yönlü ve ilme dayanan bir merak haline sokmuştur. Ama ev kadını mutfakta yemeğim pişirirken şık ve zarif olmak zorundadır O saten evinin her köşesinde, sokakta şık ve güzel, olmak ihtiyacım duyacak ve bütçesini sarsmadan, bilgiye ve zevke dayanan bir giyime sahip olacaktır. Zevkle döşenmiş bir ev de ev kadını için giyim kadar önemlidir. Ya ailenin bütçesi? Bu gerçekten geminin dümenidir ve bu dümen işte ev kadınının elindedir."

Yüsel Alver sahneden çekilirken Ev İdaresi Şubesi ideal kadın tablosunu temsile başlamıştı. Şık ve zarif genç kızlar ev kadınının muhtelif yönlerini canlandırarak teker teker sahneye çıktılar. İdeal kadın bilgili kadındı, ideal kadın tutumlu kadındı, İdeâl kadın sosyal idi, yaratıcı idi. intizamlı vs çalışkan idi, güleryüzlü ve fedakârdı ama bütün bu mezi yetlerin teki veya birkaç tanesi kaf değildi. İdeal kadın bunların hepsini kendisinde birleştiren kadındı.

27.yıl içinde Teknik Öğretim gerçekten memleket çapında büyük işler başarmış ve batılı düşünceyi, ileri görüşü bilgi ve görgüyü büyük şehirlerden küçük kasabalara ve gezici sanat kursları vasıtasıyla köylere kadar götürmüştür. Bugün büyük ve küçük şehirlerde 106 tane enstitü, 5 tane Olgunlaşma Enstitüsü» 187 tane Akşam Okulu mevcuttur. Yeni kurulan haberleşme bürosu sayesinde yeni bilgiler en tez zamanda en ücra köşelere kadar duyurulmakta ve öğretmen daima yenileşmek imkanım bulmaktadır. Gene yeni açılan "Kıyafet müzesi" gelecek nesillere bugünün kıyafetleri hakkında kıymetli bir doküman teşkil edecektir. Gıdalanma şubesi de Teknik Öğretimin önemle ele aldığı bir konu olmuştur. Bilgi ile gıdalanma ailenin bütçesi, sağlığı bakımından çok önemlidir. Çocuk bakımı, eğitim konusu memleketin en önemli davalaandan bir tanesidir. Kreşlerde çocuklar üzerinde çalışmalar yaparak yetişen Öğretmenler Anadolunun dört bir bucağına dağıldıkça çocuk bakı* mı kadar çocuk psikolojisi de artık yabancı bir kelime olmaktan çıkacaktır.

Ev idaresi şubesinin, intizamlı ve intizamsız iki ev kadınının ev haya-ı canlandıran çok eğlenceli tek perdeli piyesinden sonra seyirciler Biçki-dikiş şubesinin küçük defilesini seyrettiler. Mankenler de çok güzelli, kıyafetlerde.. Bunu Nakış Çamaşır şubesinin cazip gösterisi takip etti. Şapkanın tarihçesini yapan Mola-Çiçek şubesi son sınıf talebesi saptanın ta Uygurlar devrinden Türk aletleri arasına girdiğini ve hotozla "in Fatih devrinde de kadınların başında görüldüğünü hatırlatırken ta-

K.T. Ö. nin gecesinde "Çiçekçi Kızlar"

Başarılı bir yıldönümü

rihteki Türk kadını eski duvarlar Arasından birden sahneye çıkıyor- ve duvarın ön tarafında bu tarihi şapkalardan alınan ilhamlarla yapılmış modern yağmurluklar, modern kukelata ve şapkalar taşıyan modern kıyafetli gang ve dinamik kızlar geçit resmi yapıyorlardı. Tarihteki kadın soluk yüzlü, çekik gözlü idi. Susuyordu. Ötekiler yağmurun altında bile, ipten, paspastan, heybeden çuvaldan yapılmış çantaları ile gülüyorlar, hayatı ve bugünü temsil ediyorlardı Bir ara seyircilerin arasına daldılar, orijinal çantalarından çıkardıkları yağmur şapkası patronlarını halka dağıtmaya koyuldular. Patronla çalışma usulü gerçekten faydalı bir şeydi. Çiçekçiler gecenin romantikleri idiler. Meşhur Çiçekçi Kadirim sarkısını söyleyerek etrafa çiçek atmaya başladılar. Çocuk Bakımı ve eğitim şubesi tek çocuklu fakat bilgisiz bir anne ile üç çocuklu fakat bilgili bir annenin ev hayatım basarı ile temsil etti. Kreşten inen çocuklar öylesine uslu idiler ki bilgisiz anne bile çocuğunu ağlatmakta zorluk çekti ve bilgili anne de bütün çabasına rağmen, mama saati gelmiyen uslu çocuğuna biberonunu içiremedi. Resimciler resme olan aşklarını bir türkü ile dile getirdiler ama aşk onlara, atölyelerinin kolay kolay ısınmadığım da unutturmamıştı. İlgililerin önünde bunu şarkılarının içine sokuşturuverdiler.

Nazari bilgi gece yarışma doğru tatbikatla sonuçlandı. Davetliler öğrencilerin hazırladıkları aşureyi yerken, "yemeğin mutluluğun bir kolu" olduğunda birleşivermişlerdi. Yorgun bir ev kadını aşuresini kasıklarken: "ev kadınlığı da işte tıpkı bu aşureye benziyor dedi, içinde ne yok ki, ama tatlı

idealizm

Jale CANDAN

Gazetelerden öğrendiğimize göre, Büyük Millet Meclisi Sağlık komisyonu mahrumiyet bölgelerine gidecek olan doktorlara tatmin edici bir tazminatın verilmesini onaylamıştır. Bu, değişen bir zihniyetin ilk belirtileri olmak bakımından gerçekten ilgi çekici bir olaydır. Özellikle doktorlarımızın mahrumiyet bölgelerinden umacıdan kaçar gibi kaçmaları öteden beri gazete sütunlarında tartışma konusu edile durmuştur. Sağlık problemleri geri kalmış memleketlerin en önemli dâvalarından biridir ve konunun üzerinde ne kadar konuşulsa azdır. Ne var ki mesele, yıllar yılı, yanlış bir yönden ele alınmış ve mahrumiyet bölgelerine gönderilmek istenen vazifelilere dalma bol keseden idealizm tavsiye edilmiştir. Neden meselâ mühendisler dağ taş demez Anadoluyu dolaşırlar da aynı topraklar üzerinde, hasta, çoğu zaman yarasını saracak bir doktor bulamaz? Birçok bölgelerde doktor aramaya çıkarken yolda ölen hastaların, doktorsuzluktan çocuğunu doğuramıyarak çatlayan kadınların hikayesi bir masaldan İbaret değildir. Gerçek sudur ki, meselâ mühendis emeğinin karşılığını azçok dalma almıştır, doktor ise tâyin olduğu mahrumiyet bölgesinde çoğu zaman başını sokacak bir ev, hastalarına bakacak alet, okuyacak bir kitap bulamamıştır ve karnını zor doyurabllmektedlr. Vanlıların anlattıkları bir meşhur hikaye vardır:

İyi kalpli, idealist bir doktor kitaplarım, ilâçlarını almış Vanın bir kasabasına yerleşerek hasta beklemeye koyulmuş. Bir ay geçmiş, hasta yok, iki ay geçmiş hasta yok derken birgün hastaya çağırmışlar, gitmiş bakmış hasta ölüyor. Hemen hastanın sahibine dönmüş ve telâş içinde pastırmalı yumurta hazırlamalarını söylemli. Yemek bir anda hazırlanmış ve doktor, gözleri fal taşı gibi açılan ev halkının önünde, oturmuş afiyetle yumurtaları yemiş. Bu sırada da hasta ölmüş.

— Doktor, ne oldu diye sormuşlar

— Ne olacak demiş eğer bu yumurtaları hazırlamadaydınız evinizden iki ölü çıkacaktı.

Aç kişi idealist olamaz. Mesleği ne olursa olsun onun karnının doyması şarttır. İnsanlar vatanları için seve seve Ölürler fakat yalnız vatan için yaşıyanların sayısı, itiraf etmeli ki, azdır. Kişinin kendi kendisine karşı, ailesin» kargı birçok sorumlulukları, vazifeleri vardır. Zaten bir sinin kendi kendisini yetiştirmesi, kalkınması yaşadığı toplumun da çıkarınadır. Demek ki kişiyi tatmin etmek toplum için ondan birşeyler beklemenin ilk şartıdır.

Doktor serbest olarak hayatım kazanabildiği, dış memleketlerde çalışma imkânını bulduğu için tartışmanın daima hücum oklarına hedef olmuştur ama hiç şüphe yok ki mahrumiyet bölgelerinde mahrumiyet çekenler sâdece doktorlar değildir. Birçok öğretmenler tanıyorum. İçlerinde yeni mezun olmuş, baba ocağından hiç ayrılmamış genç kızlar var. Bunlar çeşitli mahrumiyetlere katlanarak, her türlü konfordan mahrum otel veya han odalarında, ömür geçirmekte, gene de bilgi meşalelerini dolaştırmaya çalışmaktadırlar. Ama şunu kabul etmek gerekir ki tatmin olmamış kişi ideallerini yavaş yavaş yitirmeğe mahkumdur. Ve işte Anadolu kahveleleri nice sönmüş idealin ocağıdır. Mahrumiyet bölgelerini kalkındırmak istiyorsak oraya daima tatmin edilmiş, enerjik yeni kuvvet göndermemiz lâzımdır. İdealizm, kişinin kendisini körü körüne, faydasız Ur seklide feda etmesi demek değildir. İdealizm şuurlu bir seklide fikirlere, memlekete hizmettir ve bunu ancak karnı doyanlardan, ailelerine karşı sorumluluklarını yerine getirebilenlerden bekliyebiliriz.

Moda

Tığ işi

Al yün yiyen çabucak meydana çıkan tığ yün işleri yılın en çok tutunan yeniliği olmuştur. Tığ işi ile çabucak örebileceğiniz delikli bir döpiyes önümüzdeki baharın en güzel, en gözde bir kıyafeti olacaktır. Bu tip döpiyesin küçücük kolları vardır, etek, uçlarına doğru hafifçe kloşluk kazanmaktadır ve eteğin üstüne dütan bluz bele oturmamakta, onu hafifce göstermektedir, Makine yünü ve floş karıştırılarak yapılacak olan bu tip bir döpiyes abiye olarak heryere giyilebilecektir. Aynı tarz, yünle örüldüğünde ve bluza önden düğmeli bir tayyör ceketi manzarası verildiğinde mükemmel bir sokak kıyafeti elde edilmiş olur. Birkaç renk karıştırılarak tığ ile örülen tweed manzaralı bol spor sveterler özellikle genç kızlar için veya spor kıyafet olarak genç kadınlar için düşünülmüştür. Bunların yakaları önden V şeklinde büyük bir dekolte halinde açıktır ve içten kravat şeklinde bağlanan usun kollu bluzların manşetleri de bu sveterleri ayrıca süslemekte ve sveterin kolları ve manşetleri gösterecek şekilde biraz kısa bitirilmektedir, önden V şeklinde açık olan bluz gece ters olarak giyilebilir. Bu takdirde dekolte arkadan hemen hemen bele kadar açıktır. Daha olgun kadınlar için siyah, önden düğmeli bir abiye ceket düşünülmüştür. Kullanılan yün çok yumuşak, parlak bir yündür ve düğmeler de çok aşağıdan başlamakta ve yaka önden yine V şeklinde açık durmaktadır. Ceketin içine giyilen beyaz saten bluz kravat yakalıdır ve manşetler şık kol düğmeleri ile süslemiş, ceketin kolları kısa bitirilmiştir. Tığ yerine şiş te kullanılabilir fakat gevşek, delikli yumuşak örgüleri diğerlerine tercih etmek lâzımdır.

S A N A T

Haberler

Salyangozla salata

Küçük Sahnenin sevimli oyuncusu, karikatürist Altan Erbulakın muziplikleri pek soktur. Ne var ki, Erbulak kendi ifadesine göre şimdiye kadar iki olay karşısında verecek cevap bulamamış. Bunlardan biri şu:

Erbulak, Münir Özkulla birlikte bir gün yemek yemek üzere Beyoğlunun birinci sınıf lokantalarından birine gider. Otururlar, garson gelir, yiyecekleri yemekleri söylerler bu arada bir de salata isterler. Bir süre sonra garson elinde bir salata tabağıyla çıka gelir. Salata özene bezene süslenmiştir. Tabağı masaya koyduğu sırada, yeşil kıvırcık salatalardan birinin hafif hafif kımıldadığı görülür. Erbulak, Özkul ve garson birden dikkat kesilirler. Bir de bakarlar ki bir küçük salyongoz yaprağın üzerinde.. Erbulak hışımla başını kaldırır, tam garsona çatacağı sırada, garson büyük bir nezaketle ve gülümsiyerek:

"— Bu, efendim" der "bizim patronun sizlere ikramıdır. Lokantamızın spesiyalitesi.. Patron kabulünü rica ediyor!"

Erbulak, birden ne diyeceğini şaşırır ama hiddetle:

"— İstemez!" der "çabuk kaldırın bunu.."

Garson, gene büyük bir nezaket içinde:

"— Başüstüne efendim."

der, tabağı alır götürür ve söyle seslendiği duyulur:

"Bir salata.. Sade olacak.."

Yeni kitaplar

"Bugünlerde yeni kitaplar yayınlandı. Bir kısım kitaplar da yayınlanmak üzere. Bunlardan en önemlileri, Türk Edebiyatçılar Birliğinin bu yıl ilk olarak yayınladığı 1962 Yıllığı. Yıllıkta, Türk Edebiyatçılar Birliği üyesi sanatçılardan bir çoğunun şiir, hikâye, deneme, eleştirme yazıları var. Bunlar hiç bir yerde yayınlanmamış yazılar. Kitabın sonuna, sanatçıların kısa hayat hikâyeleri de konmuştur.

Gergedan Yayınevi, genç hikâyeci Orhan Durunun "Kazı" adlı kitabıyla. Edgar Allan Poe'nun "Kuzgun"unu yayınlamak üzere.

Gim Yayınevi, genç şair Ali Püsküllüoğlunun bir şiir kitabım yayınlayacak. Kitabın adı "Uzun Atlar Denizi." Bu kitap, bir deneme ve alıştırma döneminden sonra Püsküllüoğlunun değişik bir yönünü ve sanıyoruz ki sanatçı kişiliğini belirtecek bir kitap olacak.

Hadi beni alkışlayın

İlhan Berk, her yeni kitabı çıktığı zaman yaptığı gibi bu sefer de Sanatsevenler Klübünde bir konferans verdi. Yeni konferanslar verebilmek üzere de, şuraya buraya mektuplar yazmakla meşgul. Sanatsevenlerdeki konferansın adı "Anlamsızlığın Anlamı" adını taşıyordu. Dinleyicilerdeki genel izlenim konferansın bir anlamsızlık şaheseri olduğu noktasında birleşmektedir.

Konferansın sonunda, bazı dinleyiciler şaire bazı sorular da sordular. Bunlardan birinin sorusu iyice ağır

Bilginin heykel sergisi
Güç yolun ağzında

basmış olacak ki, İlhan Berk kurtuluşu cevap vermekte değil de bir çeşit kaçmakta bulmuştu. Soruyu dinledikten ve kısa bir süre düşündükten sonra başını sıkıntıyla sallayıp:

"— Sıkıldım artık" dedi "Hadi beni alkışlayın da bitsin bu iş."

Konferanstan sonra Berkin davranışı üzerinde konuşuluyordu. Konferansı dinleyemeyen Nezihe Merice de hikâye anlatıldı.

"— Ayol" dedi Nezihe Meriç"siz inandınız mı gerçekten İlhanın sıkıldığına.. O. bu sözü önceden kararlaştırmış, evindeki aynanın karşısında da hiç olmazsa bir hafta talimini yapmıştır."

Bilginin heykel sergisi

Geçirdigimiz haftanın başında Sanatsevenler Klübünde Cevdet Bilginin bir heykel sergisi açıldı. Sanatçı, demirden, çeşitli ağaç ve taşlardan yaptığı heykellerini sergiledi. Sergi, iyi not aldı ve ilgi topladı.

Daha çok hayvan heykellerine yaklaşık duran Cevdet Bilginin, gerçekten büyük emek isteyen bir işi başardığı görülüyordu. Çalışmaları nı geliştirerek adı anılır bir heykelci olacağım şimdiden kestirmek mümkündü.

Fiyatlarının, zaruri olarak, biraz pahalı oluşu heykellerin ya sergiye gelecek Amerikalılar ya da resmi dairelerce satınabileceğini gösteriyor.

Ankaralılar, bu yıl iyi bir heykel sergisi görmekten memnundurlar.

T İ Y A T R O

Sanatkârlar

Komedyen-Genel Müdür

(Kapaktaki sanatçı)

Dört adam Büyük Tiyatronun iç açıcı salonunda, kırmızı koltukların en ön sırasındaki yerlerini almak için ilerlediklerinde perde açılmak üzereydi. Öyleyiken etraftan ayağa kalkanlar, iyice görmeğe çalışanlar oldu ve bir fısıltı yükseldi:

— Elia Kazan!

Evet, bu dört adamdan biri Kazan'dı. Amerikanın belki de dünyanın, 1 numaralı tiyatro ve sinema rejisörü. Yanında Amerikalı menaceri, Yunanlı emprezaryosu ve Atinalı meslekdaşı vardı. "Güzel Helena" ve "Kral Oidipus"u Ankarada sahneye koyduğundanberi Atinada "Muzenidis Bey" diye anılan Trabzonlu Takis Muzenidis... ve "Kocaoglan"ın unutulmaz yaratıcısı Kayserili Şeref Gürsoy, Elia Kazan da Kayseriliydi, Kayserinin Germin- köyünden Amerikadan Atinaya Amerikalı menaceriyle, Atinadan Ankaraya Atinal emprezaryosu ve yardımcısıyla geldiği gibi Ankaradan Kayseriye de hem şehrisi Şeref Gürsoyla gidecekti Türkiyeye, konu olarak amcasının hayatını ele alan, bir film çevirmek için ilk hazırlıkları yapmıya gel mişti. Ama tiyatrodan yetişen her sanat adamı gibi, gittiği her yerde tiyatrodan, sahnenin boya ve tutkal kokusundan uzak kalamıyordu. Ankaraya bir pazar sabahı ayak basmış, öğleden sonra, pazar matinelerinde oynanan eserleri görmüş, akşamı da Büyük Tiyatroda "Hamlet'i seyretmek istemişti. Ama bu tiyatro kurdu için her eserden bir perde görmek yetiyordu, "Cengiz Hanın Bisikletinden pek hoşlandığı için iki perde seyretmişti. "Hamlet'in de ilk bölümüyle yetineceği sanılıyordu. Öyle olmadı. Perde arasında fuayyeye çıktı. Milli Eğitim Bakanıyla tanıştı görüştü, ama gitmek istemedi. "Hamlet'i sonuna kadar görecekti, gördüde.

Temsil bittiğinde Elia Kazan ayakta alkışladı, sonra sahneye geçti. Sanatçıları, teknisyenleri bire birer tebrik etti ve Hamlet'i oynayan sanatçının odasına girdi. Bu ince, uzun boylu, zarif endamlı, yeşil gözlü genç sanatçıyı yanaklarından öptü ve şunları söyledi;

"— Çok sevdim senin Hamlet'ini Ben hiç "Hamlet" koymadım sahneye. Ama onbeş, yirmi tane "Hamlet' gördüm. Seninki güzeldir, sadedir. Hiç görmediğim güzel buluşlar var. Hayaletle olan sahnede hayaleti yalnız bırakarak kulise girip çıkman. Sonra Yorik'in kafatasıyla, bir düşünceyi anlatır gibi değil, karşında canlı bir Yorik varmış gibi konuşman.. Son eskrim ve ölüm sahnelerini ki saltman... Bravo!"

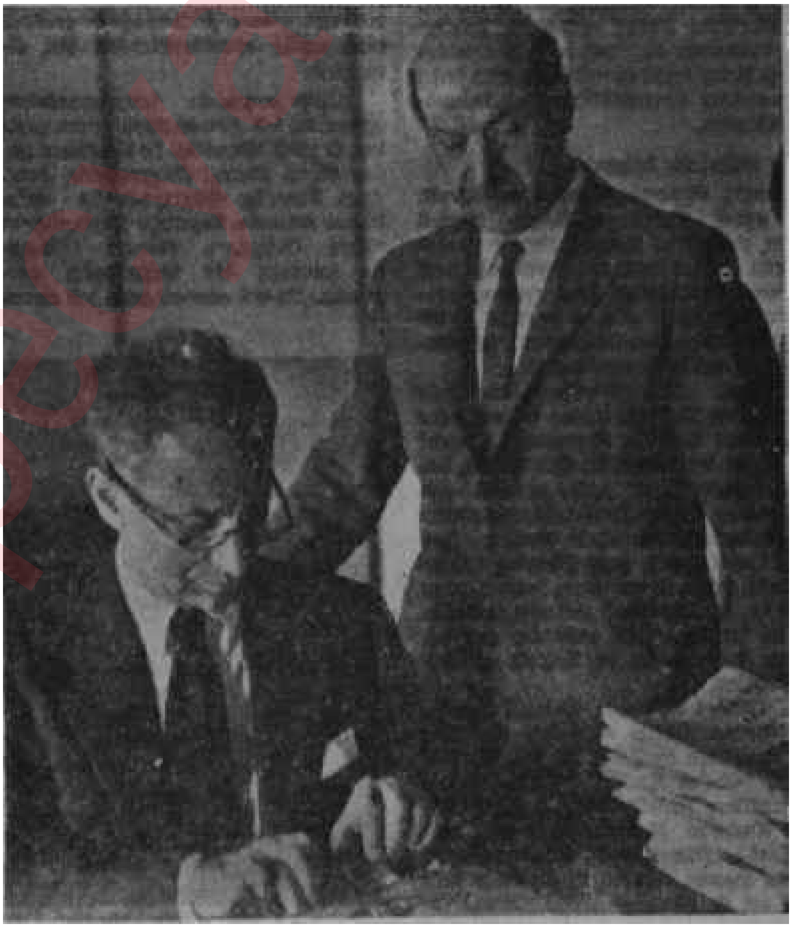
İnce, uzun boylu, zarif endamlı adamın yeşil gözlerinin içi bir ışıkla parladı, güldü. Belli ki sanat hayatının en tatlı mükâfatını görüyordu o akşam. Bunları söyleyen adam lalettayin bir adam değil, zamanımızın en ünlü sanat adamlarından biri, en büyük rejisörüydü. Arthur Miller'ler, Tenesse Williams'lar yeni piyeslerini o sahneye koysun diye, müsveddelerini altı ay, bir sene çekmecelerinde kilitli tutuyorlardı.

İnce uzun boylu, zarif endamlı, yeşil gözlü adam, değme balecileri kıskandıracak kadar mevzun bacaklarında Hamlet'in siyah naylon mayosunu, başında altın saçlarını taşıyan sanatçı da Türkiyenin 1 numaralı komedyeni, Devlet Tiyatrosu denilen büyük sanat müessesesinin Genel Müdürü Cüneyt Gökçerdi.

Yetişme yılları

Bugün yalnız, Ankaranın, İstanbulun, bütün Türkiyenin değil, Parisin, Kıbrısın, Atmanın da tanıdığı, kendisinden takdirle sözettiği Cüneyt Gökçer 1920 de, Malatyada doğdu. Babası emekli Albay Etem beyin altıncı çocuğudur. **Her** asker gibi bütün Anadoluyu dolaşmış olan Etem beyin, ayrı ayrı şehirlerde doğan kız, erkek on çocuğunun altıncısı...

Küçük yaşta Ankaraya geldi. İlk *ve* orta öğrenimini Ankarada tamamladı. Atatürk lisesinde iken, okulda verilen oyunların başrolleri hep onu bekler, hep ona bulurdu. O yaşta ancak sinema kendisine geniş bir sanat ufku gösterebiliyordu. Ankara başkentti ama, daha devamlı bir tiyatrosu **yoktu.** İstanbul Şehir Tiyatrosunun, yılda bir defa, .Afrikaraya gelip verdiği sayılı temsiller küçük Gökçerin susuzluğunu giderecek gibi değildi. Bu susuzluğu, kısa bir za-

Elia Kazan ve Cüneyt Gökçer

Yabancı rejisör, yerli sanatkâr

man sonra, yeni açılan Devlet Konservatuvarında giderebilecekti.

Devlet Konservatuvarı yeni kurulmuş, tiyatro bölümünün başına, Türk sahne hayatına yepyeni bir istikamet vermesi mukadder olan, büyük sanat adamı Prof. Carl Ebert getirilmişti. Cüneydin Atatürk lisesinden Konsenvatuvara geçişi, onun işe başladığı yıla rastladı.

Bu yakışıklı, zeki, kabiliyetli ve çalışkan çocuk Kanservatuvarda dikkati üzerine çekmekte gecikmedi. Kısa zamanda Ebert'in gözdesi oldu. O kadar ki, 1942 de, yüksek bölümden mezun olduğu zaman, Ebert onu Sahne ve Mimik hocalığına getirmekte tereddüt etmedi. Aradan yirmi yıl geçti, Cüneyt Gökçerin Konservatuvardaki sahne hocalığı, Almanyada kaldığı bir yıl müstesna -meslek çalışmaları kendisine pekaz serbest zaman bıraktığı halde- devam etti, hâlâ da ediyor.

Cüneyt Gökçer 1943 de meslek ve sahne arkadaşı Mediha Gökçerle evlendi. Bu evlenmeden, 1944 de, bir kız çocukları oldu. Deniz Gökçer şimdi Devlet Konservatuvarı tiyatro bölümünün birinci sınıfında, vaktiyle babasının oturmuş olduğu sıralardan birini işgal' etmekte ve ana baba mesleğini devamettireceği anlaşılmaktadır.

ilk roller, ilk basanlar

(Cüneyt Gökçerin sahne kaabiliyeti, güzel fiziği, tatlı ve tesirli sesi, ona daha Konservatuvar sıralarında iken, hazırlanan piyeslerin hem "Jeune premier"si, hem "grand premier"si olmak gibi, o yaştaki aktör namzetlerine nasibolmayan, müstesna bir mevki kazandırmıştı.

Prof. Carl Ebert'in idaresinde 1941 den 1947 ye kadar devam eden Tatbikat Sahnesi devresinde Cüneyt Gökçer, kazandığı bu üstünlükle, her iki janrda büyük roller oynadı. Ankaralılar henüz Devlet Tiyatrosunun kurulamadığı ve bütün tiyatro _ opera temsillerinin eski Halkevi sahnesinde, yılda birkaç defa, kısa sürelerle verilen Tatbikat Sahnesi temsillerine inhisar ettiği yıllarda, onu hemen her eserde, bu değişik rollerde gördüler.

Cüneyt Gökçerin -daha Konservatuvardan mezun olmadan- Tatbikat Sahnesinde oynadığı ilk rol, Goldoninin "Otelci Kadın" komedisindeki Cavaliere Ripafratta rolü oldu. Otelci Kadın'ın -Muazzez Kurdoğlu - sevgilisi... (Nisan 1941). Konservatuvardan mezun olduğu yıl oynadığı ikinci rol de Shakespeare'in "Julius Caesar"ındaki Brutus rolü (1943) Cüneyt Gökçer sahneye adımını attığı günden bu yana, yirmi yıldır, "jeune premier" rolleriyle "grand premier" rollerini atbaşı götürmeğe muvaffak olan nadir komedyenlerden biri olmuştur.

Genç Gökçer
Dayanan başarır

Antik eserlerin kahramanlarını oynaması ise, hemen 1943 yılma rastlar. O yıl 2 Mayıstan 18 Hazirana kadar süren Temsil Bayramında Prof. Carl Ebert'in -Türkiyede ilk defa- bizzat sahneye koyduğu Sophokles'in "Kral Oidipus"u Cüneyt Gökçerde kudretli bir temsilcisini bulmuştu. Bu rol onu on yedi yıl sonra, 1960 da, Pariste Milletler Tiyatrosu sahnesinde de alkışlatacak ve ünlü trajedyen Mounet Sully'ye benzetilmesine vesile olacaktır.

Gökçer. "Hamlet"te
Yepyeni bir Hamlet

Sahne hayatına Brutus, Oidipus gibi rollerle başlayan bir sanatçının Tatbikat Sahnesinde en büyük, en ağır rolleri yüklenmesi mukadderdi. Nitekim öyle oldu. Yedi yıl süren bu uzan Tatbikat devresinde Cüneyt Gökçer sırasıyla şu rolleri de oynadı: Sophokles'in "Antigone"sinde Haimon (1943), Lessing'in "Minna von Baarnhelm"inde binbaşı von Tellhemi (1943),Moliere'in "Kibarlık Budalasında Cleonte (1944), Shakespeare'in "Yanlışlıklar Komedyası"nda Sirakuzalı Antipholus (1945), Thornton Wilder'in "Bizim Şehir"inde George (1945), Goethe'nin "Faust'unda Faust (1946 da Carl Ebertle) ve Mephisto (1949 da Renato Mordo ile). Bu rollerde Cüneyt Gökçerin kazandığı başarı 1942-1947 yılları arasında Tatbikat Sahnesi temsilleri için gazetelerde' çıkmış olan yazıların hemen hepsinde, ittifaka varan bir övgü ile, belirtilmektedir.

İntikal devresinde:

Tatbikat Devresinden Devlet Tiyatrosu ve Operası devresine geçiş iki mevsim kadar süren bir intikal devresine lüzum göstermiştir. Bu, biraz da, Büyük Tiyatro İnşaatının, bilhassa sahne temsillerinin, umulduğundan fazla zaman almasından ileri gelmişti.

1947 de Prof. Carl Ebert Ankaradan ayrılınca, kurulmak üzere olan Devlet Tiyatro ve Operasının başına Muhsin Ertuğrul getirilmişti. Ama kanun henüz çımamış, Büyük Tiyatro inşaatı tamamlanamamış, Tatbikat Sahnesinin de devamlı bir faaliyete geçmesine hala imkân sağlanamamıştı.

Muhsin Ertuğrul bu bekleyiş devesini faal bir intikal devresi haline getirdi. Devlet Tiyarosu kanunu çıkıncaya ve Büyük Tiyatro inşaatı tamamlanıncaya kadar, Evkaf Apartmanının altında, dekor deposu olarak kullanılmakta olan, şimdiki Küçük Tiyatro onarıldı, ilk devamlı temsillere 1947 Ekiminde, burada baş'andı. Böylece Küçük Tiyatro tam arasında imdada yetişmiş, Tatbikat Sahnesinin gerek tiyatro gerek opera ölümünü uzun sürebilecek bir ataten kurtarmıştı.

27 Ekim 1947 den 31 Mayıs 1949 ırihine kadar tam iki mevsim süren u intikal devresinde Küçük Tiyatromu faaliyeti verimli olmuş, Devlet Tiyatro ve Operasının ilk sanatçılarına, her akşam temsil vermek gibi, o güne kadar alışmamış oldukları, yani ve hakiki bir çalışma sistemi

getirmiş, faydalı bir staj sahnesi hizmeti görmüştür.

Bu devrede Cüneyt Gökçeri gene, repertuvarın en önemli yerli ve yabancı eserlerinde, en önemli rolleri oynarken görüyoruz. Ahmet Kutsi Tecerin "Köşebaşı" sıdaki Yabancı ile Cevat Fehmi Başkutun "Paydos" undaki genç üniversite talebesi Rıdvan onun başarıyla canlandırdığı ilk yerli "jeune premier" tipleri olmuştur. Bunların yanısıra ilk reji denemesini de Alfret de Musset'nin "Şamdancı"sı ile yapmıştır. Modern repertuvarın ilk önemli kompozisyon rollerini ise Pirandello'nun ünlü "kişi"lerine borçludur. Bunlardan birincisi "Size Öyle Gellyorsa"daki Ponza (1948), öbürü de "Eskisi gibi, Eskisinden üstün..."deki Marco Mauri olmuştur. (1949). Bunların yanısıra Cüneyt Gökçerin unutulman büyük kompozisyonlarından biri de Renato Mordo'nun sahneye koyduğu Shakespeare'in "On İkinci Gece" sindeki Malvolio rolüdür (1949). Bu roldeki üstün başarısı Cüneyt Gökçerin klasik dram ve trajedi kadar klasik komedide de -İngilizleri dahi hayran eden- büyük bir kaabiliyet olduğunu göstermiş oluyordu.

Devlet Tiyatrosunda

1 949 yılının ilk aylarında Büyük Tiyatronun sahne ve elektrik tesisleri nihayet tamamlanmış ve bina 20 Nisandan itibaren Opera bölümünün sahneye koyduğu "Sevil Berberi", Tiyatro bölümünün hazırladığı Ahmet Kutsi Tecerin "Köroğlu" destanıyla devamlı temsillere başlamıştı. Ama Devlet Tiyatrosunun kuruluşuna ait kanun ancak 1949 Temmuzunda çıkarılmış, Büyük Tiyatroda "Devlet Tiyatrosu" adı altında ilk temsillere 1949-50 mevsiminin başlangıcı olan 1 Ekim 1949 da başlanabilmişti.

Böylece Devlet Tiyatrosu, nihayet Büyük ve Küçük Tiyatrolarda -iki sahnede birden- faaliyete başlamış oluyordu. Müessesenin başına Muhsin Ertuğrul getirilmişti. Muhsin Ertuğrulun birinci Genel Müdürlüğü 1949 Ekiminden 1950-51 mevsiminin sonuna kadar devam etmiş, bu tarihten sonra istifa edecek İstanbula gitmiş, Küçük Sahneyi kurmuştu.

Bu devrede Cüneyt Gökçere gene ağır vazifeler düştüğünü görüyoruz. İkinci reji denemesini Jules Romains'in "Dr. Knock"u ile yapıyor ve Goethe'nin "Faust'unda bu sefer Mephisto'yu, Priestley'in "Bir Komiser Geldi"sinde Eric Birling'i, İbsen'in meşhur "Peer Gynt'ünde Peer'i (1949-50), Shakespeare'in "Hamlet" inde -ilk defa- Hamlet'i oynuyor (1950-51).

O yıllarda Devlet Tiyatrosunun karşılaştığı en önemli güçlüklerden biri de yeni açılan ve her akşam temsiller veren iki tiyatroya, bilhassa Büyük Tiyatroya, seyirci bulmak olmuştu. Bir çare olarak tenzilatlı memur karneleri ihdas edilmiş, bilet ücretlerinin aybaşlarında ödenmesini sağlayan "veresiye bilet" sistemine gidilmişti. Cüneyt Gökçerin oynadığı "Peer Gynt" ve "Hamlet" Ankara seyircisini Büyük Tiyatroya çeken ve alıştıran ilk temsiller olmuştu.

Muhsin Ertuğruldan sonra Devlet Tiyatrosu Genel Müdürlüğüne getirilen Cevat Memduh Altarın idaresi 1951-52 mevsiminden 1953-54 mevsimi sonuna kadar üç yıl sürmüştür. Bu devrede Cüneyt Gökçer, gerek reji, gerek oyun alanında büyük başarılar kaydetti.

hareketlerini, bilhassa reji alanındaki yeni gelişmeleri yakından takibetmek fırsatını buldu. 1953 Mayısında İstanbulun 600. Fetih yıldönümü münasebetiyle sahneye konulan Nazım Kurşunlunun "Fatih" piyesinde Fatih rolünü oynamak üzere memlekete çağırıldı. Bu rolü, Mayıs sonlarında önce İstanbulda, daha sonra, 1953-54 mevsiminin başında, Ankarada Büyük Tiyatrodaki devamlı temsillerinde başarıyla oynadı. Avrupadaki tetkiklerinden reji bakımından büyük tecrübeyle dönmüş olan Cüneyt Gökçer, şimdi bilhassa bu alandaki çalışmalarına hız veriyordu. Nitekim üstüste sahneye koyduğu eserler büyük bir ilgi ve takdir uyandırdı. Bunlar sırasıyla Terence Rattigan'ın "Derin Mavi Deniz"i, hem sahneye koyduğu hem de baş rolünü -Yıldız Kenterle beraber- oynadığı Zola'nın "Gelin"i oldu.

Gökçer Cyrano'yu oynuyor

Burnu büyük olan Cyrano'dur

1951-52 mevsiminin başında "Miras" piyesini sahneye koydu. Bunun arkasından Edmond Rostand'ın meşhur "Gyrano de Bergerac"ında Cyrano rolünü oynadı. "Miras" rejisi kadar Cyrano kompozisyonu da o yılın büyük başarıları arasında yer aldı. Aynı mevsim sonlarına doğru Devlet tiyatrosunun durumunu incelemek ve Milli Eğitim Bakanlığına bir rapor vermek üzere tekrar Ankaraya davet edilen Prof. Cral Ebert'in sahneye koyduğu Shakespeare'in "Bir Yazdönümü Gecesi Rüyası" nda Demetrius rolünü oynadı.

1952 Temmuzunda mesleki tetkiklerde bulunmak üzere, bir yıl süreyle Avrupaya gönderilen Cüneyt Gökçer Almanya, Avusturya, İtalya, Fransa ve İngilterede aylarca kaldı, bu memleketlerdeki tiyatro

1954 - 55 mevsiminin başında Büyük Tiyatroda Ugo Bett'nin "Keçiler Adası"nı sahneye koydu. Eserin tek erkek rolünü Nuri Altınok oynadı. Kendisi Nuri Altıokun dublürü olarak programda yer almakla yetinmişti. Bu sırada Cevat Memduh Altarın Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğüne tâyin edilerek ayrılması üzerine Devlet Tiyatrosunun başına tekrar Muhsin Ertuğrul getirildi. Muhsin Ertuğrulun ikinci Genel Müdürlüğü 1954 ten 1958 yılına kadar dört yıl devam etti.

Genişleyen faaliyet

Bu devre Devlet Tiyatrosunun gelişme, ilk bölge tiyatrolarının kurulmasıyla yurdun diğer şehirlerine de yayılma devri olmuştur. Gelişme,

Başarılı "Kral Lear"
Genç yaşın ihtiyar Lear'ı

Ankarada yeni tiyatro binalarının Devlet Tiyatrosu çerçevesi içinde hizmete katılmasıyla kendini göstermiştir. Önce eski Halkevi 4 Şubat 1956 da, "Üçüncü Tiyatro" adı altında, yeniden tiyatro olarak devamlı temsillere başlamış, onu 5 Ekim 1956 da Evkaf Apartmanının altındaki dükkânlardan meydana getirilen 65 kişilik. "Oda Tiyatrosu" takibetmiştir.

İlk bölge tiyatrolarının faaliyete geçirilmesi 1956-57 mevsiminde, Adana ve İzmir Belediye Tiyatrolarının Devlet Tiyatrosu tarafından yönetilmesiyle başlamış, bunu 1957-58 mevsiminin başında Bursada açılan "Ahmet Vefik Paşa Tiyatrosu" takibetmiştir. Sonradan bunlardan yalnız İzmir ve Bursa Tiyatroları Devlet Tiyatrosu idaresinde işleyen Devlet Tiyatrosu şubeleri olarak faaliyetlerine devam etmiş, Adana Tiyatrosu ise Adana Belediyesine bağlı özel bir tiyatro olarak kalmıştır.

Böylece Devlet Tiyatrosunun Ankarada o zamana kadar yalnız Büyük ve Küçük Tiyatrolara inhisar eder faaliyeti Üçüncü ve Oda Tiyatroları nın açılmasıyla dört sahneyi birden kucaklamış, Adana İzmir ve Bursa tiyatrolarının açılması üzerine ise yedi sahneye birden dağılarak daha da genişlemiştir. Bütün bu faaliyetin merkezden tek bütçe, tek repertuvar, tek sanatçı ve teknisyen kadrosuyla idare edildiği düşünülürse Devlet Tiyatrosunun ne ağır bir mükellefiyet altına girdiği anlaşılır. Faaliyet kemiyet bakımından gelişirken keyfiyet bakımından bazı fedakarlıklara katlanmak zaruretinin başgösterdiği ise bir gerçektir. Yedi sahnede birlen, bütün mevsim boyunca her akşam perde açmak mükellefiyeti Devet Tiyatrosu sahnelerine çıkarılan serlerin eskisi kadar kuvvetli kadro arla oynanmasına pek imkân bırakmamıştı.

Bununla beraber bu devrede Devlet Tiyatrosu klâsik .repertuar eserlerinin yanısıra Batı sahnelerinin en başanlı yeni mahsullerini de sahneerine çıkarmaktan geri kalmamıştır 3u eserlerin hepsi ancak Ankaradaki merkez sahnelerinde oynanmış, sonra tur halinde Adana, İzmir ve Bursa Tiyatrolarını, aynı kadrolarla dolaşmışlardır. Gine bu devrede Devlet Tiyatrosu İstanbula sık sık gide--ek Opera ve Tiyatro temsilleri vermeğe başlamıştır.

Cüneyt Gökçerin reji ve oyun alanındaki çalışmalarının olgunlaşması da bu devreye rastlar. "Keçiler Adası"ndan sonra, Orhan Asenanın ilk piyesi olan 'Tanrılar ve İnsanlar"ı, bu epik dramı sahneye koydu ve baş rolünü, tanrılara, meydan okuyan Gılgamışı oynadı (1954). Daha sonra sırasınla Jean Anouilh'un "Şatoya Davet'lede İkiz Kardeşleri -Horace ve Frederc'i oynadı ve büyük bir başarı kazandı. Arkasından Jules Romains'le Stefan Zwelg'in "Tilki" -"Volpone"-sini sahneye koydu (1955) Noel Coward'ın "Ruhlar Gelirse" komedisinde baş rolü oynadı ve bu eserin aylarca afişte kalmasını sağladı. Bunu Pirandello'nun, sahneye koyup baş rolünü oynadığı "IV. Henri"si ve sahneye koymakla yetindiği Paolo Levi'ninin "Trafik Cezası" takibetti (1955-56).

Oda Tiyatrosunun açılış eseri olarak sahneye koyduğu ve eşi Mediha Gökçerle en az ikiyüz defa oynadığı "Bir Yastıkta" piyesi Gökçer Çiftini İstanbul seyircisine de tanıtantik oyun oldu. Aynı mevsim, "Bir Yastıkta"yı oynarken bir yandan da büyük rağbet gören "Tahta Çanaklar"ı, Thorton Wilder'in "Çöpçatan"ını, Giraudoux'nun "Su Kızı"nı sahneye koydu. Bu son eserin baş rolünü de oynadı (1956-57).

O sırada bütün Avrupa sahnelerini dolaşmakta olan "Anna Frank" "Hatıra Defteri"-, onun rejisi ve baş roldeki başarısıyla bütün Devlet sahnelerinde ve İstanbulda büyük bir ilgi gördü (1957-58).

16 yılda 30 rol, 15 reji...

1 958-59 mevsiminin hazırlığına başlanacağı sırada Muhsin Ertuğrul, zamanın Milli Eğitim Bakam tarafından, yaş haddi bahane edilerek, Devlet Tiyatrosu Genel Müdürlüğünden uzaklaştırıldı.

Yedi sahne üzerinde faaliyette bulunan Devlet Tiyatrosunun başına kimin getirileceği, gün geçtikçe büyüyen, dal budak salan ağaca kimin su verebileceği merakla bekleniyordu. Zamanın Milli Eğitim Bakam Muhsin Ertuğrul gibi tecrübeli bir sanat adamını Devlet Tiyatrosu gibi hızla gelişmekte olan bir sanat müessesesinin başından uzaklaştırmakla düştüğü hatayı, yerine Cüneyt Gökçeri tâyin etmekle tamir etti.

Gökçer Oidipus kompozisyonunda
"Kadmosun yüce oğlu"

1958 Eylülünde vekâleten Genel Müdürlüğe getirilen, bir ay sonra da asaleten tâyin edilen Cüneyt Gökçer, o zaman, henüz 38 yaşındaydı. Konservatuvardan 1942 de mezun olduğuna göre 16 yıllık bir sanat hayatı vardı. Ama bu 16 yılda 30 rol oynamış 15 eser sahneye koymuştu. Oynadığı rollerin hepsi büyük roller, çoğu esere adını veren, kahramanlardı. Cüneyt Gökçer bunların hepsini iyi oynamış, Konservatuvardan yetişen mektepli öktör kuşağının en kabiliyetli en verimli sanatçısı olarak parlamıştı. Sahneye koyduğu eserlere gelince, Cüneyt Gökçer sanat görüşünü, anlayışını ve zevkini asıl onlarla isbat etmiş, kendine göre bir kişiliği, bir üslûbu olduğunu meydana koymuş, sahneye koyduğu eserlerin hepsini birer başarı haline getirmekte güçlük çekmemişti. O kadar ki, bugün Cüneyt Gökçer imzasını taşıyan bir rejinin başarısızlığa uğradığım hatırlamak mümkün değildir.

İş başında

16 yıllık şuurlu ve bilgili çalışmaların mükâfatım şimdi görüyordu. Ama Devlet Tiyatrosunu ve Operasını idare etmek kolay bir iş değildi. İçerden ve dışardan binbir ihtirasın çatıştığı bir müessesede herkesi memnun etmek ve işleri düzeninde yürütmek hiçbir zaman kolay olmamıştı. 38 yaşının ve 16 yıllık devamlı başarıların verdiği güvenle, hararetle işe satıldı. En büyük güvenci arkadaşların, daydı. Aynı Konservatuvarda yetiştikleri, aynı sahnede yıllarca çalıştıkları arkadaşlarının büyük çoğunluğu Devlet Tiyatrosunun başına ciddiliği, çalışkanlığı, efendiliği kadar, sanat kaabiliyetiyle temayüz etmiş bir meslekdaşlarının getirilmesinden memnundu. Ama, tabii memnun olmayanlar, kıskananlar, aynı yeri kendileri için düşünmüş, hayaller kurmuş olanlar da yok değildi. Fakat bunlar bir elin parmak sayısını geçmiyordu. Bunlar yalnız Cüneyt Gökçeri değil, Carl Ebert'i, Muhsin Ertuğrulu da aynı komplekslerle istememiş, onların da ayaklarım kaydırmaya uğraşmış, Bakanlığın ve gazete idarehanelerinin kapılarını aşındırmış aynı hastalardı. Sanatçı, teknisyen ve memur olarak sayıları 800 ü bulan geniş bir kadro içinde elbette böyleleri de çıkacaktı. Yeter ki bunlar müessesenin faaliyetini baltalayacak kadar zararlı olmasınlardı. Bir gün onlar da kıskanmaktan, kendisiyle uğraşmaktan nasıl olsa bıkarlar, doğru yolu bulurlar, kendilerini işlerine güçlerine verirlerdi.

1958 de bu düşüncelerle Genel Müdürlüğüne başlayan Cüneyt Gökçerin aradan dört yıla yakın bir zaman geçtikten sonra aynı şekilde düşünüp düşünmediği kesin olarak bilinemez. Bilinen bir şey varsa o da kendisinin dört yıl içinde bu gibilerle bir hayli savaşmak zorunda kaldığıdır. Gerçek) şudur ki, Cüneyt Gökçer, dördüncü mevsimini tamamlamak Üzere okluğu Genel Müdürlüğü sırasında işgal ettiği önemli yeri doldurmuş, o yerin sahibi olduğunu herkese kabul ettirmeğe muvaffak olmuştur.

Gökçer "Su kızı"nda
Âşık Gökçer

Gökçer "Anna Frankın Hatıra defteri"nde .
Başarılı reji, *başarılı oyun*

İdareci Gökçer

Cüneyt Gökçer Devlet Tiyatrosunun başına getirildikten sonra Ankara İzmir ve Bursa Tiyatrolarındaki faaliyeti aksatmadan yürütmekle kalmamış, bu faaliyete ilâveten Ankarada, Yenişehirdeki eski Beşinci Tiyatroyu Devlet Tiyatrosuna almış, esaslı tadil ve ıslahlarla çok cazip bir tiyatro haline getirmiş, Başkentin Beşinci Devlet Sahnesi olarak 1960-61 mevsiminden itibaren faaliyete geçirmiştir.

Onun idaresinde Devlet Tiyatrosu daha çok telif eser oynamaya başlamış, Küçük Tiyatro son yıllarda tamamile telif eserlere ayrılmıştır. İlk defa olarak Türkiyede üstüste birkaç mevsim bir tiyatronun perdesi telif eserle açılmış, telif eserle kapanmıştır. Bu yıl telif eser Küçük Tiyatronun çerçevesini de aşmış, mevsimin henüz ortalarında olduğumuz halde Devlet Tiyatrosu sahnelerine konulan telif eser sayısı dokuzu bulmuştun.

Cüneyt Gökçer Genel Müdürlüğe geldikten kısa bir süre sonra Tiyatromuz için önemli meselelerden biri, Tiyatromuzu Batı sanat çevrelerine tanıtma meselesi de hal yoluna girmiştir. Devlet Tiyatrosu 1960 yazında Pariste Milletler Tiyatrosu faaliyetine katılmış, "Kral Oidipus" ve "Hürrem Sultan" piyeslerini oynayarak Türk dram sanatı hakkında Paris gibi mühim bir sanat merkezinde müsbet yankılar uyandırmaya muvaffak olmuştur. 1961 sonbaharında Kıbrıs ve Atinaya yapılan turneler, buralarda verilen "Köroğlu". "Kral Oidipus" ve "Midasın Kulakları" tem-

silleri ise dost ve komşu memleketlerde büyük bir ilgi ve takdir görmüştür.

Gene bu devrede Devlet Tiyatrosu istanbula ve Anadolu tehirlerine yaptığı turnelerle faaliyetini daha geniş bir seyirci topluluğuna tanıtmaktan geri kalmamıştır.

Bundan başka Oda Tiyatrosunun faaliyetine faydalı bir yön verilmiş burası-yenilik getiren yerli ve yabancı "avant-garde" piyesler oynanarak- bir çeşit deneme tiyatrosu haline getirilmiştir. Ayrıca Büyük Tiyatronun klâsik eserlerin ağır bastığı bir repertuvar tiyatrosu haline getirilmesi sağlanmış, böylece opera temsillerini de içine alan çok çeşitli ve münavebeli bir programın tatbik edilmesi mümkün olmuştur.

Büyük Tiyatroda bu suretle genişleyen faaliyete sıkıntısızca devam edilebilmesi için operet temsilleri Üçüncü Tiyatroya alınmış ve burada bütün mevsim boyunca, haftada iki defa, muntazam temsiller veren Ur operet bölümü kurulmuştur»

Gene Cüneyt Gökçelin Genel Müdürlüğü devresinde Opera Balesi kuvvetli elemanların ilavesiyle ayrı ve müstakil bir bölüm olarak çalışabilir hale getirilmiş, Bale Bölümünün ilk eser olarak geçen mevsim sahneye koyduğu "Coppelia" balesi Ankara ve İstanbulda çok müsbet bir ilgi uyandırmıştır. Bale Bölümü son günlerde çıkardığı "Les Patineurs"le ikinci eserini de başarıyla vermiştir.

Cüneyt Gökçerin önem verdiği meselelerden biri de arkadaşlarının sanat çalışmalarına en geniş imkanları vermek olmuştur. Kendisi Genel Müdürlüğe getirildikten sonra, aktör ve rejisör olarak yaratın faaliyetine devam etmekle beraber, arkadaşlarına, bilhassa gençlere bu sahalarda elinden gelen bütün yardımları yapmaktan geri kalmamıştır. Meselâ Asuman Korad, Ziya Demirel, Ekmel Hürol gibi o zamana kadar reji alanında çalışma fırsatı bulamamış genç sanatçılara birçok eserler sahneye koydurmuş ve bu denemelerden hem kendileri, hem Devlet Tiyatrosu hesabına müsbet neticeler alınmıştır. Konservatuvarı yeni bitirip stajyer kadrolarına alınan Bozkurt Kuruç, Elçin Saraçoğlu, Gülsen Alnıaçık, Türkân Atamer gibi gençlere sahneye daha ilk adımlarını atarken önemli roller oynamak fırsatını kazandırmış; Ergin Orbey gibi reji alanında istidadı olanlardan da Devlet tiyatrosu sahnelerine eser koymak imkânını esirgememiştir..

Ayrılan ve birleşen opera

Muhsin Ertuğrulu Devlet Tiyatrosundan uzaklaştıranların büyük ümitle tatbikine giriştikleri bir operasyon da Operanın Tiyatrodan ayrılmasıydı. Bu operasyon yapılmış, akat umulan, beklenen sonuçları verememişti. Hem de büyük paralar sarfedilerek Avrupadan şefler, rejisörler, yabancı solistler getirildiği halde...

Devlet Operasının binası, atelyeleri, teknik personeli ve bütçesi ayrılmadan, Opera bölümü bir tiyatronun perdesini her aksam açacak, her akşam temsil verecek genişlikte sanatçı kadrosuna sahip olmadan, hele Opera müdürlüğünü, müzik direktörlüğünü hakkıyla yapacak otoriteler yetişmeden Operaya müstakil bir hüviyet vermenin hiçbir şeyi halledemiyeceği iki mevsimlik bir tecrübe sonunda anlaşılmıştı. Bunun neticesi olarak 27 Mayıs Devriminden sonra ilk iş operayı tekrar Devlet Tiyatrosuna bağlamak oldu.

Gökçerin tarihi rolü "Fatih"

Tarihten bir yaprak

Bu demekti ki, Cüneyt Gökçer, yedi sahnedeki tiyatro faaliyetinden başka, Opera çalışmalarına da yeni bir düzen, yeni bir şekil vermek için ciddi gayretler göstermek zorunda kalacaktı. Öyle de oldu. Devlet Tiyatrosu Genel Müdürü geçen mevsim meslek hayatında ilk defa olarak sahneye çıkamadıysa, sadece iki eseri -"Gergedan" ile "Cephede Piknik"!- sahneye koymakla yetindiyse bunun sebeplerinden biri de Opera bölümünün çalışmalarına yeni bir düzen vermek için tahmin ettiğinden daha çok zaman ayırmak ve uğraşmak zorunda kalmış olmasıdır.

Bu gayretler sonunda şimdi Opera bölümünün, ilk defa olarak, bütün müzik ve program işlerinin sorumluluğunu yüklenmiş bir müzik işleri direktörü vardır. Bu vazifeye Amerikadan davet edilen Şef Ottavio de Rosa tayin edilmiş, Almandayan dönen Feridun Altunanın reisör olarak kadroya katılmasıyla da Opera bölümündeki çalışmaların sanat seviyesi bir hayli yükselmiştir.

Kıskançlıklar

Bunca başarı elbette bazı kıskançlıklara yol açacaktı. Nitekim açtı da. Kendi içlerinden birinin Devlet Tiyatrosunun başına geçmesini, hele Paris ve Atina turnelerinin uyandırdığı çok müsbet akisleri hazmedemeyen Uç beş kişi müessese içinde ve dışında Genel Müdür aleyhinde kampanya açmayı iş edindiler.

Devrimden sonra, her bakan ve hükümet değişikliğinde bu üç-beş kişi çeşitli yollardan yürüyerek Cüneyt Gökçeri yıpratmaya, Genel Müdürlükten ayağım kaydırmaya çalıştılar. Bakanlığa, Teftiş heyetlerine, gazetelere sık sık yapılan yolsuzluk, haksızlık ihbar ve iddiaları Cüneyt Gökçeri, zaman zaman çeşitli ithamlar altında, müfettişlere, hatta hakimlere hesap vermek zorunda bıraktı. .

Ama müesseseyi doğru bildiği yolda, duygularına kapılmayarak idare Atiğinden emin olan ve yarası olmayan bu genç adam gocunmadı. İhbarlardan, ithamlardan ve İftiralardan yılmadı. O kadar yılmadı ki, mahkeme karşısına çıkarıldığı ve iddiaların son af kanunu şümulüne girdiği hatırlatıldığı zaman, bundan faydalanmayı reddetti. Mahkemeye açık açık hesap vermeyi tercih etti ve neticede kendisi için daha şerefli saydığı beraat kararını aldı. Fakat sahne hayatında, az çok her yerde, her memlekette görülen kıskançlıklar öyle hızını kolayca alacak soydan değildir. Nitekim Devlet Tiyat-

rosundaki kıskançlıklar da, araya karışan çeşitli menfaat kaygıları yüzünden, her mevsim bir başka şekilde kendini göstermekten geri kalmamaktadır.

Bir bardak suda fırtına

Son zamanlarda patlak veren ve gazete sütunlarını akseden olaylar da bunun bir devamı gibidir. Cüneyt Gökçer idaresinden memnun görünmeyenler, şahsi memnuniyetsizliklerini umumi bir huzursuzluk havası yaratmaya çalışarak gizlemekte, Cüneyt Gökçerin sivrilmiş sanatçılara tahammül edemediğini, onlara büyük roller vermediğini, küçük rollerde ezdiğini, körlettiğini, bu yüzden müesseseden ayrılmalar olduğunu, bu gidişle Devlet Tiyatrosunun yıkılacağını iddia etmektedirler.

Ama bütün bunların 800 kişilik bir kadro içinde birkaç kişinin maksatlı ve menfi propagandasından başka bir şey olmadığım ve bir bardak suda fırtına koparılmak istendiğini anlamak güç değildir. Cüneyt Gökçerin Genel Müdürlüğe getirilmesinden bu yana büyük rol verilmediği iddia edilen bazı tanınmış sanatçıların, iddianın tamamile hilâfına büyük roller aldıkları, önemli eserlerin sahneye koyulmasıyla görevlendirildikleri Devlet Tiyatrom sahnelerine çıkan bütün eserleri, bütün başrolleri Genel Müdürün kendi inhisarına almadığı ve alamıyacağı bilinmektedir. Fakat bunlar, zaman zaman, kendilerine verilen rolleri ve rejileri, kimi hastalık, kimi rol veya eser beğenmemek gibi türlü bahanelerle kabul etmek istememişler, sorumluluk duygusundan uzak bir davranışla ve yıkıcı bir zihniyetle vazifeden kaçınmışlardır. İşin bu cephesi olayları yakından takip edenlerin ve Cüneyt Gökçerin "Cumhuriyet" yazarımı verdiği beyanatı dikkatle incelemiş olanların gözünden kaçmamıştır.

Müesseseden ayrılanlardan çoğunun özel tiyatro kurmak, daha serbest bir sanat hayatına atılmak için normal şekilde Devlet Tiyatrosundan ayrılmış oldukları da bilinmektedir. Bunlardan ancak biri, ikisi bir bardak suda fırtına koparmak isteyen o birkaç kişinin menfi telkinlerine kurban olmuşlardır. Son günlerde müesseseden ilişiği kesilen bir sanatçının ise, buna prömiyer akşamı rolünü bırakmak ve Devlet Tiyatrosunda şimdiye kadar eşi görülmemiş bir skandala meydan yemekle, kendisinin sebep olduğu meydandadır. Buna rağmen perdenin kapanmamış ve aynı eserin iki hafta sonra prömiyeri verilerek temsiline başlanmış olması Devlet Tiyatrosundaki düzenin kolay kolay yıkılacak gibi olmadığını göstermektedir.

Yeni hedefler

Devlet Tiyatrosunun genç ve dinamik Genel Müdürü şimdi yeni hedefler peşindedir. Bunların başında Altındağ semtine küçük bir halk tiyatrosu kazandırmak geliyor. Bu tiyatronun görevi başkentte türlü sebeplerle tiyatro sanatının nimetlerinden faydalanamayan geniş bir halk topluluğuna, bir halk eğitimi hizmeti görmek olacaktır. Bunun 1 çin gereken ödenek bu yıl bütçesinde ayrılmıştır. Ama, Devlet Tiyatrosu Altındağ Tiyatrosunun açılmasını beklemeden Altındağlıları tiyatroya getirmenin yolunu bulmuş, salı akşamlarını çok ucuz bir fiyatla onlara ayırmış, biletlerini de kolayca alabilmeleri için Altındağda özel bir Bilet Satış Bürosu açmıştır.

Devlet Tiyatrosunun genişleyen hizmetler karşısında, ihtiyacı karşılamadığı ve geçen tatbikat yıllarında önemli bazı eksikleri okluğu anlaşılan kuruluş kanununun yerini alacak yeni bir teşkilât kanununa kavuşturulması, Bölge Tiyatrolarını müstakil bir çalışma sistemini bağlayacak yeni hükümler, Cüneyt Gökçerin bundan sonra ulaşmaya çalışacağı ilk hedeflerdir.

Netice

Şimdi öyle görünüyor ki, 4 yıllık bir tecrübenin sarp yollarını sendelemeden aşmış bulunan Cüneyt Gökçer, bir idareci olarak ileriye daha büyük bir güvenle bakabilmektedir. Sanatçı olarak da "Cadı Kazanı", "Salome", "Kral Lear", "Gergedan" ve "Hamlet'le reji alanında, Oidipus, Lear ve Hamlet gibi rollerle de oyun alanında kolay aşılamıyaoak bir zirveye ulaşmış olmanın huzuru içindedir.

Henüz 42 yaşında olan idareci Cüneyt Gökçer, görevinin bütün güçlüğüne rağmen, geleceğe gülümsiyerek bakabiliyorsa bu, şüphesiz ancak vazifesini hakkıyla başaranların nasibi olan o güveni, o huzuru duyabildiği içindir.

Jeune premıer Gökçer
Eskilerden bir hatıra

(Basın A. 1004) — 34

S İ N E M A

Filmler

Hitchcock'tan Keçiboynuzu

Hollywood sinemasında bir John Ford nasıl western türü filmlerin büyük ustası sayılıyorsa, Alfred Hitoohcook da "suspence" türünün bir numaralı ustası bilinir. Heyecan ve ilgi unsurlarından bütün film boyunca durmaksızın kendi çıkarına yararlanan rejisör, bu türde Hollywood sinemasına, başlı başına ve kendine özgü bir anlayışla buna paralel olarak yeni bir sinema mimarisini getirmiştir. Söyleyeceği hiç bir şey yoktur. Gerçeğin dışına çıkarak kurduğu, Hitchcock düzeni olaylar dizisi ile sinir telleri üstünde türlü cambazlıklar yapar, seyircisinin iki de bir yüreğini ağzına getirir. Bu yönlerden bakılırsa, Hitchcock, kendi türü içinde işinin ustası bir rejisördür. Tek sürçme, özenti' bir gerçekçilikten öteye geçmeyen yarım başaralı "The Wrong Man - Lekeli Adanı" dadır. Hitchcock, "Lekeli Adam"da çizgi dışına çıkarak bütünüyle gerçeklere dayanan bir polis olayını filmine konu edinmiş, fakat başlangıcından bu yana sürüp gelen gerçek dışı çalışma alışkanlığı Hitchcock'ı yanlış yollara götürmüştü.

"Gizli Teşkilat"

North By Northwest . Gizli Teşkilat" da tipik bir Hitchcock filmidir. Olaylar, gerçekle bağlantısız olarak ve düzmece bir şekilde -fakat bütünü bozmayacak bir düzende -artırılıp büyütülerek birbirine eklenmekte "suspence", Hitchcock üslubuna uygun yoğunlaştırılmaktadır. "Gizli Teşkilat'ın kahramanı Thorn hill - Cary Grant - başlangıçta olur gibi görünen bir yanlışlıkla karşı karşıya gelmekte ve bu oluş, daha sonraki büyük yanlışlıklan doğurtmaktadır. Hitchcock, 'Gizli Teşkilât" da öbür filmlerinden ayrılan bir haveya geçmiştir, Bu, "suspence" ile pek öyle kolay kolay bağdaşmıyacak olan "komik" unsurdur ki, Hitchcock' ın türlü ter dökünmelerine karşılık, film yer yer zorunlu ciddiyetinden çok şey kaybetmektedir.

Hitchcock kahramanı Thornhill'i bir başkası sanan casusular, BOT kullanarak kaçırıyorlar. Kaçırıyorlar ama bütün Hitchcock kahramanları gibi -yani uydurma ve gerçek dışı olmasına rağmen- zeki ve espri sahibi Thornhill, casusların elinden kurtulmasını becerir. İş, tabii bununla bitmez. Bir yandan senaryo yazarı Ernest Lehman, bir yandan da Hitchcock, ortaklaşa kahramanları Thornhill'in yakasını bırakmazlar. Filmin bundan sonrasında Thornhill'in başına, akla gelmeyen başka yanlışlıkları üşüştürecekler, kahramanın zor durumlara düşmesiyle de Hitchcock, dilediği oyununu oynayacaktır. Hikaye, mevcut olmayan bir kişinin üzerinde döndürülmektedir. Aslında olmayan ama var olarak ortaya atılan zorlama bir kişiyi, filmin bütün kahramanları ele geçirmek için seferber olurlar. Bu, kötü, kötü olduğu kadar da düşündürücü bir oyundur. Fakat Hitchcock'ın ne oyunu, ne de oyunun düşündürücü yanım görecek hali yoktur. Herşeyden önce Thornhill'in çapraşık durumlara girip çıkması ve çabaladıkça git gide batağa gömülmesiyle ilgilidir.

"Vertigo - Ölüm Korkusu"yla büyük şehiri kendine fon edinen Hitchcock,' "North By Northwest - Gizli Teşkilat'da da bu denemesini sürdürür. 'Hikâyenin geçtiği yirmidört saatlik süre boyunca, kahramanı Thornhill'i o şehir senin, bu şehir benim dolandırır. Rejisör, gerçeğe ancak bu fon - şehirleri kullandığı bölümlerde yaklaşabilmektedir; Heyecan dozu, bu yıllanmış ustanın elinden seyircisine azar azar ve yedirilerek verilir. Ama durum böyleyken de Hitchcock, yine seyircisiyle içten içe alay etmekte, heyecan duygusuyla canı istediği gibi oynamaktadır.

"Tokyo Geceleri"

Dünya sinema seyircileri arasında yalnız Türk seyircisi Japon sineması hakkında bilgi sahibi olmaktan

Cary Hitchcock'ın "Gizli Teşkilat'ında
Kahraman kaçar, rejisör kovalar

uzaktır. Bir sureler önce yurdumuza nasılsa getirtilmiş olan Akira Kurusawa'nın "Rashomon-Sarı Irkın Şehveti" ile Teinosuke Kinugasa'nın "Jigokumon - Cehennem Kapısı" gereken ilgiyi çekmemişti. Bu İki filmin uğradığı ticari başarısızlık, gerisi gelecek olan"Japon filmlerinin ayağının kesilmesine sebep olmuştur. Üstelik uluslararası festivallerde armağanlar da kazanan bu filmin ilgi görmemesindeki bir başka sebep, o yıllardaki sinema yazarlığının yurdumuzda yeni yeni gelişme çağını sürdürmesinde aramalıdır. Henüz yazar - seyirci köprüleri kurulamamış, filmi seyirciye kolaylaştıracak, anlamasına yardımcı olacak- "Sarı Irkın Şehveti" ile "Cehennem Kapısı" Japon geleneklerini yankılayan filmlerdi- açıklamalar yapılamadığından ortalıktan çarçabuk çekilivermişlerdi.

Adına ilk olarak Fransızca dublaj bir Japon filmi olan "Pigalle A Tokio Tokyo Geceleri"nde rastladığımız Umeji İnoue, filminde günümüz Japonyasından bir kesit veriyor. "Sarı Irkın Şehveti" ve "Cehennem Kapısı" filmlerinin klasik sinema yapısı yerine, İnoue'nin filminde Hollywood ürünü filmlerde görülen sağlam bir mimari ile karşılaşıyorsunuz. "Tokyo Geceleri" üstelik bir müzikaldir de. Ancak bu türlü filmlerde büyük başarıya erişmiş A.B.D. ayarı bir bütünlük -daha güçlü ve daha sağlam- İnoue'nin "Tokyo Geceleri'nde gerçekleştirilmiştir. Ayrıca İnoue, günümüz gençliğini de ele alınmakta ve işlemektedir. Bunu çok değişik bir açıdan, müzikal bir film açısından görüyor, İnoue için gençlik, yalnızca dünya sinemalarının çiğneye çiğneye çürüttükleri "suçlu gençlik" problem mi değildir. Japonya için gençlik, yani yeni yetişenler eskilerle sürekli bir çekişme içindedir. Yeniler daha çok batıya dönmekten, batılılaşmaktan, tek kelimeyle uygarlıktan yana. iken, eskiler buna karşı çıkmakta, geleneklerine sıkı sıkıya bağlılık göstermektedirler. "Tokyo Geceleri"nin insana şaşırtıcı gelen senaryosunda bir yandan bu kuşaklar çekişmesi, bir yandan da serüven içinde bir müzikal yürütülmeye çalışılmaktadır.

Büyük şehirle uzlaşmak

Hikâye, Sonny ve besteci kardeşinin Tokyo'daki gece kulüplerinde başlarından geçen türlü serüvenleri anlatıyor. Sonny, savaşçı ve inatçı bir tip. Fakat karşısına Öyle engeller çıkıyor, yolu Üzerinde öyle kirli ve karanlık kişilerle karşılaşıyor ki yenilmemesi imkansızdır. Nitekim sonunda yeniliyor da. Bu arada müzik dünyasını her türlü kirli emellerine alet eden bir eleştirmeci, toplum içinde erkeklerden daha dayanıklı, daha cüretkâr bir genç kadın, sıra sora kötüler, menfaatçılar, sömürgeciler ve dolapçılar büyük şehirin baş kişilerini canlandırıyorlar. "Tokyo Gecelerinin fonu da büyük şehirdir ve bu büyük şehirde yaşayıp da uzlaşmayı kabul etmeyen gençlikle büyük şehir karşı karşıya getirilmektedir.

Filmlerimizi Sınıflandırmak

Tarık KAKINÇ

Türkiyede belediyeler başları dara geldi mi, gözlerini hemen iki kaynağa dikerler. Bunlar tiyatrolarla sinemalardan alınmakta olan "eğlence resmi" vergisidir. Belediyeler, her mevsim başı, gelecek malî yılı göz önünde tutarak sinemacılara karşı bir çıkış yaparlar, vergilerin arttırılması yoluna gitmek çârelerini araştırırlar. Bu yıl tiyatrolardan alınmakta olanların yanı sıra, sinemaya da el atıldı. Yabancı filmlerden alınan yüzde yetmiş vergiye -ki bu, son haddidir-itiraz eden getirticilerin yerli filmleri işaret etmeleri sonucu, belediyeler bir gerçekle karşı karya geldiler. 1948 yılında iyi niyetlerle ve bir bakıma yerli filmciliğimizi koruma amacı güden vergi indirimiyle Türk filmi gösteren sinemalar yüzde yetmiş yerine yüzde yirmi bir "resim" ödüyorlardı. Bu indirimin yerli film endüstrimizin gelişmesine yol açtığı inkâr edilemez. Ama değer yönünden bir gelişme ve gerçek bir sinema hüviyeti kazanma, aradan ondört yıl gibi uzun bir sürenin geçmesine karşılık, henüz ortada yoktur. Bu noktadan yola çıkılırsa, belediyeler her zaman haklı sayılacaklardır.

Türk filmlerine uygulanan bu korumalı vergi indirimi, yararlı olduğu kadar -belki ondan da çok- zararlı olmuştur. Bu, her önüne gelenin film çevirmesini, dolayısıyla da ilerleyecek olan bir sanat kolunun tam tersine bir oluş içinde gerilemesini sağlamaktan başka bir işe yaramamıştır. Bugün ticaret odalarına kayıtlı dörtyüzden fazla film şirketinin ancak on, ya da onbeş kadarı film yapmakta, sağlam ticari temellere oturmuş olanlarının sayısı ise, bu sayının ancak üçte birini zor bulmaktadır. Vergi indirimi, önlenmesi güç bir karışıklık ve bir çeşit kap -kaççılık doğurmuştur ki, ilerleme yerine gerileme sebebi, asıl buradadır. Kazanç, yabancı film yollarının zaten kendi filmlerimizi bile doyurmaktan uzak iç pazarımızda gittikçe daraltılması şeklindedir. Yerli filmlere uygulanan vergi indiriminin haksızlığına parmak basan velediyeleri uyartan da bu dar bölge içine sıkıştırılmış olan yabancı filmlerin getiricileridir.

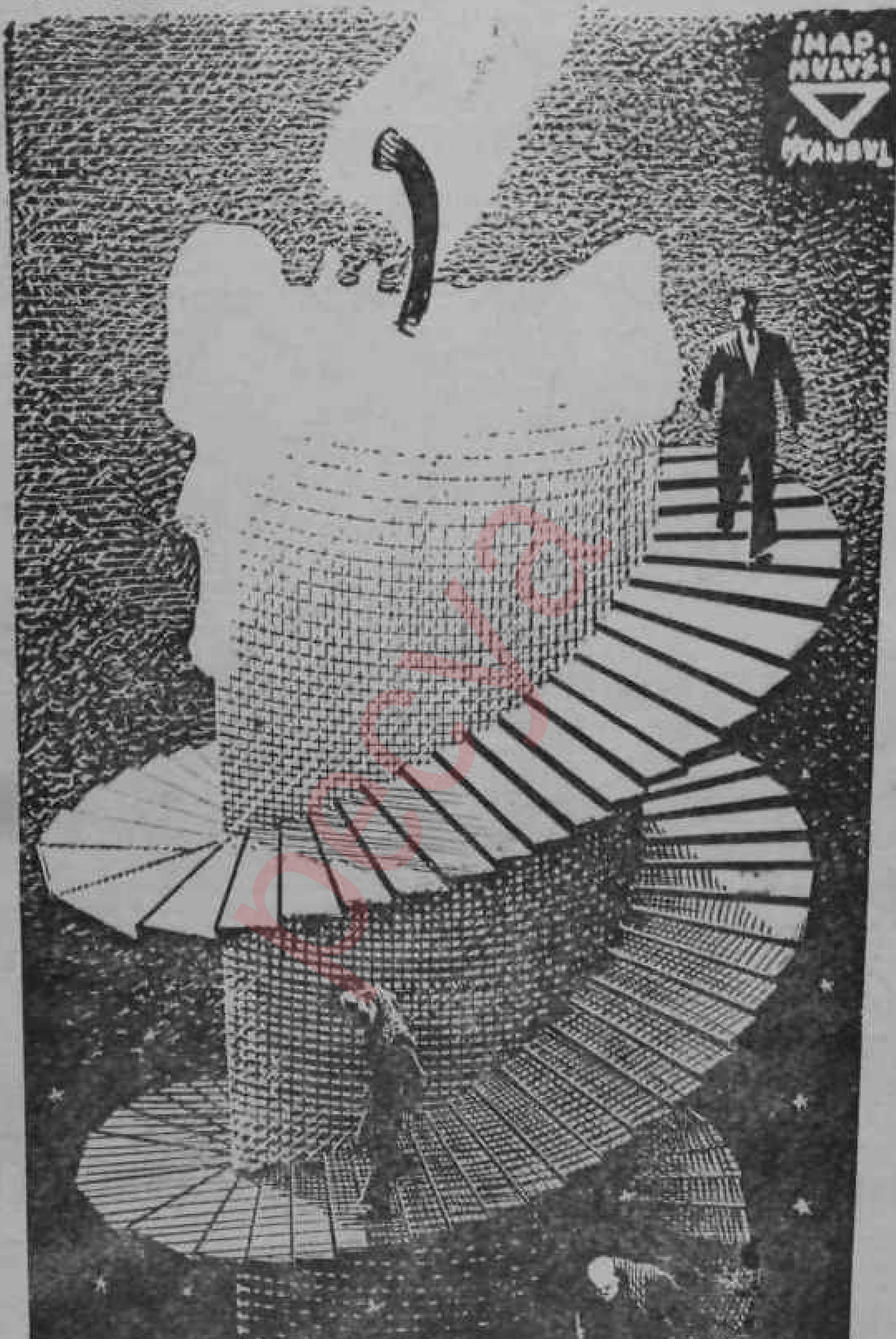
Belediyeler için, işin derinliğine inme zorunluğu yoktur. İlgilendikleri konu, yalnızca gelir kaynaklarının güçlenmesi ve arttırılmasıdır ki, şimdiki vergi indiriminin gelecek mevsim başında kaldırılması, yabancı filmlerinkine yaklaşır bir orana çıkarılması gerçekleştirilecektir. Bunun da yerli filmciliğimize büyük bir darbe indireceğini bilmek ve görmek için kâhin olmaya lüzum yoktur. Yeni sistemde serüvenci küçük şirketler ortadan kalkacak ve meydan büyük şirketlere kalacaktır. Küçük şirketlerin büyüklere yön tâyin ettiği bir sinemada, bu da ayrı bir kazançtır diyelim. Fakat meydanın kendilerine bırakılmasıyla dilediği gibi at oynatma yetkisini elde eden büyüklerin, sinemamızı neneye götüreceği de ayrıca düşünülebilir. Gidiş, herhalde şimdikinden daha iyiye olmayacaktır.

Belediyelerce vergi indiriminin bugünkü şeklinin değiştirilmesi önlenemiyeceğine göre, en iyi çözümleme, şüphesiz çevrilen filmlerimizi bir sınıflamaya tabi tutmak olacaktır. Değer yönünden A, B, C, sınıflarına ayrılacak yerli filmlerden, A sınıfı bugünkü indirime, B sınıfı yüzde elliye, C sınıfı da yabancı filmlerinkine tabi tutulabilir. Böylelikle küçük ve serüvenci şirketlerle ticari gücü elinde tutan büyük şirketlere doğru yola yönelmeleri imkânı verilmiş olur. İndirim dolayısıyla A sınıfı filmlerin sayısı, artacak ve günümüzde sinemamızı baltalayan C sınıfı filmlerin çevrilmesi de kendiliğinden ortadan kalkacaktır. Sınıflandırma yetkisinin sansür yerine değerlendirmeye yetkili, bir başka kurula bırakılması da, işin olumluluğu açısından önem taşır. Topuna birden yabancı filmlere tanınan yüzde yetmiş vergiyi uygulamaktansa bu yola gitmek, sinemamızı yaşatmak için tek çâredir.

TÜRKİYE

VAKIFLAR BANKASI

AYLIK GELİR İKRAMİYESİ